

ประชุมหนังสือเก่า ภาคที่ ๑

หม่อมเจ้าব্যกทินารถ ม.ช,ม.ส.ม,ท.จ.ว,ร.ม.ป.ร. ๕

พิมพ์ที่ศาลฎีกา ถนนนครราชสีมา

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิศุณนารถนิภาธร

มีมโรงอัฐศก พ.ศ. ๒๔๕๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ไส่ภณพิพรรฒธนากร ถนนราชบพิธ

กรุงเทพฯ ๖

คำนำ

หม่อมเจ้าব্যภักดีนารถ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๔ กรมหมื่น
วิศณุวารดิภาธร จะทำการปลงศพสนองคุณหม่อมบาง หม่อม
มารดา ปรารภจะพิมพ์หนังสือแจกในงานศพ มาหาหรือข้าพเจ้าด้วย
การเลือกหนังสือที่จะพิมพ์ หม่อมเจ้าব্যภักดีนารถเป็นกรรมการหอ
พระสมุด แต่ได้เอาพระไทยได้รวบรวมหนังสือเก่า ๆ มาช้านาน คำว่า
หนังสือซึ่งบนทศยไศแด่งไว้แต่ก่อนอันเป็นหนังสือแต่งดี แต่เป็นเรื่อง
สั้น ๆ ไม่พอที่จะพิมพ์เป็นเล่มโดยดำฟังเรื่องนั้น ๆ มีอยู่มาก ยัง
หนังสือเก่าที่เป็นเรื่องยาวบ้างสั้นบ้าง แต่ต้นฉบับเป็นอันตราหายสูญ
ไปเสียตอนหนึ่งสองตอน เป็นหนังสือแต่งดีแต่มีฉบับอยู่ไม่จบเรื่อง
หนังสือจากพวกนกขมิ้นออกมาก หนังสือทั้งสองจากพวกนี้ ยังไม่มี
โอกาสที่จะได้พิมพ์ให้แพร่หลาย นำเสียตายอยู่ หนังสือดีจะลำบาก
ไปเสีย หม่อมเจ้าব্যภักดีนารถทรงดำริเห็นว่า ที่กรรมการหอพระ
สมุด ๆ รวมเรื่องพงษาวดารเกร็ดต่าง ๆ แดพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ พิมพ์เป็น
เล่ม เรียกว่าประชุมพงษาวดาร แต่ประชุมพระบรมราชาธิบาย จัด
แบ่งเป็นภาค ๆ รวมเรื่องได้พอเล่ม ๑ ก็พิมพ์เป็นภาค ๓ ดังนี้ เป็นการดี
ที่หาหนังสือเรื่องสั้น ๆ ให้แพร่หลาย เห็นควรที่จะจัดประชุมหนังสือ
อีกจากพวกหนึ่ง กำหนดเป็นประชุมหนังสือเก่า ไม่ว่าจะความเรียง
หรือเป็นกลอน รวบรวมแต่หนังสือเก่าที่แต่งดี จะหาฉบับได้เต็มจบ
ก็ตามหรือจะไม่ได้ฉบับก็ตาม รวมพิมพ์ออกเป็นภาค ๆ ทำได้เช่นนี้ จะ

ทำหนังสือประเภทนั้นให้แพร่หลาย แดรกษาเรื่องหนังสืออื่นไว้ไม่ให้
 ตามด้วย ข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยตามคำชี้แจงของหม่อมเจ้าบิษภักดีนารถ
 จึงขอให้เธอเดออกเรื่อง หนังสือเก่าซึ่งเธอได้รวบรวมไว้ จัดมาพิมพ์
 ประชุมหนังสือเก่า เริ่มแรกในคราวที่เธอจะบำเพ็ญพระกุศลถวาย
 หม่อมเจ้าบิษภักดีนารถ เดออกหนังสือส่งมาหลายเรื่อง ขอ

ให้ข้าพเจ้าตรวจเลือกแต่จัดพิมพ์เป็น ๒ เล่ม โดยเธอประสงค์จะอุทิศ
 ถวายกุศลถวายสนองพระเดชพระคุณพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
 วิเศษนารถนิภาธร พระบิดา เล่ม ๓ อีกเล่ม ๓ จะอุทิศกุศลสนองคุณ
 หม่อมบาง หม่อมมารดา แดขอให้ข้าพเจ้าช่วยรับชำระแต่งคำนำให้ด้วย

ข้าพเจ้าเดออกหนังสือที่หม่อมเจ้าบิษภักดีนารถส่งมา เห็นควร
 จะพิมพ์ครั้ง ๘ เรื่อง หนังสือเหล่านี้ บางเรื่องแต่งเป็นภาษามคธ
 มีคำแปล บางเรื่องแต่งในภาษาไทยเป็นความเรียง บางเรื่องแต่ง
 เป็นกถอน การที่จะจัดรวมเข้าเล่มพิมพ์ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่าผู้อ่าน
 ย่อมพอใจต่าง ๆ กัน เรื่องที่รวมพิมพ์เป็นเล่มหนึ่ง ควรให้มีทั้ง
 คำแปลทั้งความเรียง แดบทกถอน ให้ผู้อ่านเดออกอ่านได้แต่พอใจ
 ข้าพเจ้าจึงจัด คำตั้งชื่อจารึกฐานต่อพระรัตนไตรย แดรกถึงคุณ
 พระรัตนไตรยตลอดถึงอดีตสาวกเรื่องหนึ่ง จันทสุริยคติที่ป็นเรื่องหนึ่ง
 โคตงธรรมสถิตเรื่องหนึ่ง รวม ๓ เรื่องนี้ รวมพิมพ์เป็นประชุม
 หนังสือเก่าภาคที่ ๓ แดจัดทำวัตร คำอาราธนากรรมฐาน แดวิปัสณา
 ภาวนา แดอธิฐานกรวดน้ำ เรื่องหนึ่ง ธรรมยัตถอุปมาเรื่องหนึ่ง
 นิพพานสูตรคำฉันทเรื่องหนึ่ง รวม ๕ เรื่องนี้รวมพิมพ์เป็นประชุมหนังสือ

(๓)

แก่ภาคที่ ๒ ในคำนำเล่มนี้ จะอธิบายเฉพาะแต่เรื่องหนังสือซึ่งพิมพ์
ในชุมนุมหนังสือแก่ภาคที่ ๓ ส่วนเรื่องที่พิมพ์ในชุมนุมหนังสือแก่ภาค
ที่ ๒ จะอธิบายในคำนำส่วนภาคนี้.

หนังสือที่พิมพ์ในเล่มนี้ คือ

๑ คำตั้งสัจจาริฐานต่อพระรัตนไตรย คือพระพุทฺธมณเฑาะสำหรับ
สวดไหว้พระ เก็บจากที่ต่าง ๆ มารวมไว้สำหรับเด็อกสวด แล้วแต่
จะนมัสการด้วยบทใด ๆ แต่มีคำแปลไว้ให้เข้าใจความด้วย หนังสือ
เรื่องนคณฉบับของ หม่อมเจ้าบิยภักดีนารถเป็นฉบับพระอาถกษณบิญจัน
ทูตเกล้า ๆ ถวายเมื่อในรัชกาลที่ ๑

๒ เรื่องจันทรวิคิตที่ปนี หม่อมเจ้าบิยภักดีนารถได้คณฉบับ
หลวงศรีรัชกาลที่ ๑ มีบานแพนกว่า เมื่อณวันจันทร์เดือน ๕ แรม
๕ ค่ำ บิญจันเบญจศก จตุศักราช ๑๑๖๕ (พ.ศ. ๒๓๔๖) พระบาท
สมเด็จพระพุทฺธยอดยพ้าจุฬาโลก เสด็จออกถวายสังฆทานณพระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (เรียกนามในบานแพนกันตามอย่างกรุงแก้ว
ว่าวัดพระศรีรัตนเพชคาราม) ขุนสารประเสริฐกรมพระอาถกษณไปคั้น
พระไตรปิฎกในหอพระมณเฑียรธรรม พบหนังสือจันทรวิคิตที่ปนี
ผูก ๑ กับ ๒ ถาน (ทำนองเป็นหนังสือซึ่งรวบรวมได้ฉบับมาแต่ก่อน) นำ
มาทูลเกล้า ๆ ถวาย จึงมีพระราชบริหารดำรัสสั่งให้เฝ้ายงพระธรรม
อุดมวัดราชบูรณ (พระธรรมอุดมองค์นี้ เข้าใจว่าชื่อ "มี" ค่อมมา
ได้เดือนเป็นพระพิมพ์ธรรม ถึงรัชกาลที่ ๒ ได้เป็นสมเด็จพระพนรัตน
แล้วเป็นสมเด็จพระสังฆราช) ให้แปลออกเป็นภาษาไทย แดโปรดให้

ขุนโชติโหรากำกับสอบกับคัมภีร์ โหราศาสตร์ เมื่อแปลแล้วโปรดให้เชิญ
 ไปถวายสมเด็จพระสังฆราช (คุช) วัดมหาธาตุ (สมเด็จพระสังฆราช) พระพนรัตน์
 (วัดพระเชตุพน) พระพุทธโฆษาจารย์ (เข้าใจว่าชื่อศรี อยู่วัดโมฬี
 โลกย์) ตรวจอีกชั้นหนึ่ง หนังสือจินตสุริยคติที่บันทึกไว้ของน ข้าพเจ้า
 ไม่มีเวลาพอที่จะอ่านตรวจโดยละเอียด เห็นในคำนำมัสการเบื้องต้นว่า
 ผู้แต่งเป็นพระเถระ ชื่ออุดมมงคลอาจารย์ เป็นศิษย์ของพระอุทุมพรมหา
 เถร พระมหาเถรที่ชื่อว่าอุทุมพรน่าจะมรณภาพของค แต่ของค ๓ ที่
 ปรากฏชื่อในหนังสือตำนาน โยนก บริเวณที่ ๓๗ หน้า ๓๘๐ ว่าเป็นชาว
 เมืองเมาะคมะ (จะเป็นมอญหรือไทย เป็นได้ทั้ง ๒ สถานที่ ด้วยครั้ง
 นั้นไทย เชื้อวงศ์พระเจ้าฟ้างุ้มยังเป็นใหญ่อยู่ในประเทศนั้น) ได้ไป
 อุปสมบทแต่ศึกษารวมวินัยอยู่ในลังกาที่วัดแล้ว กลับมาเป็นคณาจารย์
 อยู่ณะเมืองเมาะคมะ ปรากฏเกียรติคุณแพร่หลาย เมื่อราวจุลศักร
 ราช ๗๒๐ ปี ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีอยู่ทอง มีพระภิกษุใน
 สยามประเทศต่างเมืองเชียงใหม่ไปศึกษาเป็นจำนวนมาก พวก
 พระสงฆ์ที่พาดพิงถึงกาวงศ์ ไปตั้งในเมืองเชียงใหม่ เมื่อครั้งพระยาแก้ว
 นาเป็นมหाराช เป็นพวกศิษย์ของพระอุทุมพรมหาเถรของคน
 อาไศรยเหตุนี้ หนังสือจินตสุริยคติที่บันทึกไว้ อาจจะเป็นหนังสือ
 แต่งในอาณาจักรเชียงใหม่ในสมัยเดียวกับหนังสือเรื่องอื่น ๆ ที่มีมงคลที่บันทึก
 เป็นคัมภีร์เป็นได้ แต่เดี๋ยวย้ายอยู่ที่คณฉบับคำแปลหม่อมเจ้าบิษภักดีนารถ
 ได้ไว้ ช่างคณปถายขาดไปเสียไม่จบเรื่อง.

๓ โคตงธรรมสุภาสิต หม่อมเจ้าบิษภักดีนารถ⁵⁶⁴ ได้คณฉบับ
 หดวงศรังษกาตที่ ๓ ไว้ มีบานแพนกว่าณวันของการเดือน ๓๓ ขึ้น ๘ ค่ำ

(๕)

มีเกาะสี่ปีตศก จุดศักราช ๑๓๕๗ พ.ศ. ๒๓๓๘ พระอากษณบุญจัน
นำหนังสือเรื่องนชนทูตเกล้าฯ ถวาย แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก จึงเข้าใจว่าพระอากษณบุญจัน เป็นผู้แต่ง โศดงสุภาสิด
เรื่องนี้ เป็นหนังสือแต่งเมื่อรัชกาลที่ ๑ นน.

ประชุมหนังสือเก่าภาค ๑ เดมน หม่อมเจ้าบยภักดินารถทรง
สร้างด้วยเจตนาจะอุทิศส่วนกุศล ถวายสนองพระเดชพระคุณพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิศุณุนารธนิภาธร พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์
นน ต้นพระชนม์มาเดี่ยกว่า ๕๐ ปี เวदानุ ทรุจกหรือแม่แคททราบ
พระประวัติมาจะม่นอยตัว ข้าพเจ้าจึงตรวจหนังสือเก่าแต่สืบถามผู้
เห็น รวบรวมเนื้อความอันเป็นพระประวัติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
หมื่นวิศุณุนารธนิภาธร มาเรียบเรียงไว้ ให้ผู้อ่านทราบต่อไปน.

พระประวัติกรมหมื่นวิศุณุนารธนิภาธร

ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อก่อนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จะทรงผนวชเป็นพระภิกษุณน เสด็จประทับอยู่ที่พระราชวังเดิม ที่เป็น
โรงเรียนนายเรืออยู่บัดนี้ พระองค์มีหม่อมเจ้าชายตฤกเชอ ๒ องค์
เจ้าจอมมารดาชื่อน้อย เป็นธิดาของพระอินทรอโทย ที่เป็นโอรสของ
พระเจ้ากรุงธนบุรี แต่เป็นน้องร่วมมารดา กับพระพงษ์นรินทร์ หม่อม
เจ้าชายองค์ใหญ่ คือ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ ประสูติเมื่อ
ณวันพฤหัสบดีเดือน ๔ แรม ๓๐ ค่ำบมเมียจตุวาศก ๑๓๘๕
พ.ศ. ๒๓๖๕ องคนอย คือ กรมหมื่นวิศุณุนารธนิภาธร ประสูติเมื่อ

(๖)

ณวันพุธ เดือน ๖ แรม ๑๔ ค่ำ บวออกณศก จุดศักราช ๑๓๘๖
 พ.ศ. ๒๓๖๗ กรมหมื่นวิศิษฐานารท ฯ ประสูติได้เดือนเศษ พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ทรงผนวชได้ ๑๕
 วัน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโดยกัศวรรคต พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโดยประชวรอยู่เพียง ๗ วัน ตั้งแต่มีพระ
 อากาการประชวรได้วัน ๑ ก็ตรัสไม่ได้ จึงไม่ได้ทรงมอบเวนศิริราชสมบัติ
 แก่พระราชวงศ์พระองค์ใด เมื่อสวรรคตแล้วพระราชวงษานุวงศ์แต่
 ชำราชากรปฤกษากัน ถวายราชสมบัติแก่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงปลงพระไทยที่
 จระครองผนวชทรงศึกษาธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาต่อไป
 ในรัชกาลที่ ๓ นั้น สมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีพระ
 พนมทองแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แด่พระบาทสมเด็จพระ
 พระบรมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมาอยู่ที่พระราชวังเดิมกับพระบาท
 สมเด็จพระบรมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงบำรุงเลี้ยงกรมหมื่นนมเหศวร ฯ แด่
 กรมหมื่นวิศิษฐานารท ฯ ในเวลายังทรงพระเยาว์อยู่ถึง ๒ พระองค์ ได้
 ทรงพาเข้าไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่อง ๆ ทรงนม
 คำกล่าวแต่ก่นอยู่น้อย ๑ ตามที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินมา ทราบว่ากรมหมื่น
 นมเหศวร ฯ กับกรมหมื่นวิศิษฐานารท ฯ ได้เสด็จเข้าไปอยู่กับกรมขุน
 กัศยาสุนทร ที่ในพระบรมมหาราชวัง แด่พระนามนภวงศ์ แด่
 ประคิฐ ๒ พระนามนภวงศ์ว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระราชทาน แต่ตามความที่หม่อมเจ้าขยภักดินารทสมบัติทราบบาน

(๗)

ว่าไม่ได้เสด็จเข้าไปอยู่ในวัง แต่ว่าพระนามนภวงษนั้น สมเด็จพระ
สังฆราช วัดราชสิงขร คือ สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวรถวาย
แด่นามสุประติฐิ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทาน.

สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ ฯ สวรรคตเมื่อบวออก จุดศักราช ๑๑๘๘
พ.ศ. ๒๓๗๘ เวदानุกรมหมื่นนมเหศวร ฯ พระชันษาได้ ๑๕ กรมหมื่น
วิศณุนารถ ฯ พระชันษาได้ ๑๓ เปนบีโสดกนัต เรื่องโสดกนัตแต่ทรง
ผนวชเณร ไม่ปรากฏกล่าวไว้ในที่ใด ๆ แต่ประเพณีการโสดกนัต
พระองค์เจ้า แดเกษากนัตหม่อมเจ้า เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ ทำในพิธีตรุศ
จึงเชื่อได้ว่าคงโสดกนัตที่พระมหาปราสาทในพิธีตรุศทั้ง ๒ พระองค์ แต่
เรื่องทรงผนวชเณรนั้นยังไม่แน่ ถ้าได้ทรงผนวชก็คงเสด็จอยู่วัดบวรนิเวศ
ในสำนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แด้วตามนวง ด้วยมี
เรื่องราวปรากฏว่าทั้ง ๒ พระองค์นั้น พระบาทสมเด็จพระบรมเกล้าเจ้า
อยู่หัว โปรดกรมหมื่นวิศณุนารถ ฯ มากกว่ากรมหมื่นนมเหศวร ฯ
เหตุเกิดแต่เรื่องทรงหัดไหยงบน กรมหมื่นวิศณุนารถ ฯ ไม่ถวิล
มาแต่ยังทรงพระเยาว์ แต่กรมหมื่นนมเหศวร ฯ มักจะหัดไหยง อนัน
มีผลดอดตมาจนถึงในรัชกาลที่ ๔ กรมหมื่นวิศณุนารถ ฯ จะเสด็จ
ไปพระบวรราชวังเมื่อใด พระบาทสมเด็จพระบรมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
อนุญาตให้เข้านอกออกในได้เหมือนกับพระเจ้าลูกเธอของพระองค์ แต่
ส่วนกรมหมื่นนมเหศวร ฯ ไม่ได้ประทานอนุญาตอย่างนั้น.

เห็นจะเปนมื่อ สมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ ฯ สวรรคตแล้ว เจ้า
จอมมารดาน้อยจึงย้ายมาอยู่บ้านพระพงษ์นรินทร์ผู้เปนตง อยู่ที่วัง

(๘)

กรมหมื่นนมเหศวร ๑ เดียวกัน ด้วยพระอินทรอภิมุขีซึ่งบ้านอยู่
ติดกัน ถิ่นซึ่งพี่เลี้ยงแต่ในรัชกาลที่ ๒ พระพงษ์นรินทร์คงจะได้ปกครอง
อยู่ทั้ง ๒ บ้าน ส่วน กรมหมื่นนมเหศวร ๑ แด่ กรมหมื่นวิศิษฐานารถ ๑
ก็เสด็จมาอยู่วัดบวรนิเวศ กับพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
แต่ในภายหลังว่า เสด็จมาอยู่วัดบวรนิเวศ แด่กรมหมื่นนมเหศวร ๑ พระ
ชันษาได้ ๘ ขวบ กรมหมื่นวิศิษฐานารถ ๑ พระชันษาได้ ๗ ขวบ.

เมื่อ กรมหมื่นนมเหศวร ๑ พระชันษาได้ ๑๘ ประชวรพระโรค
เรื้อรัง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้ ไปอยู่ที่
บ้านพระพงษ์นรินทร์ ให้พระพงษ์นรินทร์รักษา ในคราวนั้นกรมหมื่น
นมเหศวร ๑ คิดพันหม่อมมากแก้ว ที่ต่อมาได้เป็นมารดาของพระองค์
เจ้าจิตรารามณ์ เมื่อความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จึงทรงมอบพระแก้วพระพงษ์นรินทร์ให้ขอลู่ เมื่ออยู่ด้วยกันแล้ว ทรง
พระราชดำริว่า พระพงษ์นรินทร์มีลูกเต้าครอบครัวมาก กรมหมื่น
นมเหศวร ๑ อยู่ทีนั้นต่อไปจะไม่เป็นการเรียบร้อย จึงโปรดให้พระพงษ์
นรินทร์หาที่ว่างให้เสด็จอยู่โดยลำพัง พระพงษ์นรินทร์จึงขอที่ซึ่งเป็น
วังกรมหมื่นวิศิษฐานารถ ๑ ทุกวัน แด่ท้าวตาคานกเป็นที่พักกรมหมื่น
นมเหศวร ๑ ได้ประทับอยู่ทีนั้นต่อมาตลอดรัชกาลที่ ๓

ครั้ง ๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จ
เมืองเพชรบุรี เมื่อรถไฟพระที่นั่งผ่านเขาข่อย มีรับสั่งเต้าให้ข้าพเจ้า
ฟังว่า กรมหมื่นนมเหศวร ๑ เคยหนีพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว มาซ่อนอยู่ที่เขาข่อยนั้นครั้งหนึ่ง ต้องถึงเสด็จไปขอร้องให้

(๘)

เสนาบดีช่วยคิดตามจึงได้กลับไป ความชอบ เมื่อจะแต่งประทิน
ข้าพเจ้าขอให้หม่อมเจ้าบิษภักดีนารถช่วยสืบ ๆ ได้ความ มาว่า เหตุ
เกิดเมื่อ กรมหมื่นนมเหศวร ฯ ทรงผนวชพระอยู่ที่วัดบวรนิเวศ พระ
บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะให้อยู่แต่
เขียนให้มีความรู้เสียก่อน แต่กรมหมื่นนมเหศวร ฯ ไม่สมัคร จึงหนี
ตาสึกขาบท พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขัดเคือง
กรมหมื่นนมเหศวร ฯ เกรงพระอาญา จึงหลบหนีออกไปอยู่ชายช้อยต้อง
ถึงคิดตามกัน แต่ครั้นเมื่อได้กลับเข้ามาแล้ว ชังไว้ ได้พระบันหย่าช้อย
หนึ่ง ก็หายกริ้ว ได้ความต่อไปว่า เมื่อกรมหมื่นวิศิษฐานารถ ฯ ทรงผนวช
พระ ก็หนีตามนวชด้วยเหตุอย่างเดียวกัน แต่ไปอยู่กับพระบาทสมเด็จพระ
พระบรมโกศเจ้าอยู่หัว ที่พระราชวังเดิม เมื่อพระบาทสมเด็จพระบรมโกศ
เจ้าอยู่หัวเป็นแม่ทัพออกไปรบญวน เขากรมหมื่นวิศิษฐานารถ ฯ ไปด้วย
เมื่อจะเสด็จไปนั้น ได้เข้าไปกราบถวายบังคมลา พระบาทสมเด็จพระนั่ง
เกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานฉลองพระองค์เยียรบับ แต่ในเวดาสั่ง
ไปในกองทัพ พระบาทสมเด็จพระบรมโกศเจ้าอยู่หัว เขาได้ใกล้พระองค์
ให้บรรทมอยู่ในห้องเดียวกับพระองค์ จนเสด็จกลับมากลับจาก
ทัพญวนแล้ว เห็นจะเป็นเวดาสั่งจะมีหม่อมห้าม กรมหมื่นวิศิษฐานารถ ฯ
จึงเสด็จ มาอยู่วังเดียวกับกรมหมื่นนมเหศวร ฯ จนตลอดรัชกาล ที่ ๓

ถึง บกญตรีศก จตุศักราช ๑๒๓๓ พ.ศ. ๒๓๘๔ พระบาทสมเด็จพระ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จผ่านพิภพ พระเจ้า ดุกยาเชอ ทง ๒ พระองค์
ซึ่ง มีพระยศเป็นหม่อมเจ้ามาแต่ก่อน ได้เป็นพระองค์เจ้าชนตามราช

ตั้งกุดศักดิ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพร้อมพระ
 นามพระราชทานพระเจ้าตุ๊กตาเชอ พระองค์ใหญ่ว่า พระองค์เจ้านภวงษ์
 วรรองค์เอกอรรคมหาหมากฏ ประมุขมาราไซรด์ พระองค์น้อยพระราชทานว่า
 พระองค์เจ้าดีประติฐ วรรฤทธิราชมหาหมากฏ บุษยรัตนราชวโรรด์ แต่
 โปรดให้จัดที่วังพระราชทานทั้ง ๒ พระองค์ เวदानันท์บ้านพระพงษ์
 นรินทร์ พระอินทรอไทย ซึ่งเป็นคุณตาไม่มีผู้ใหญ่ปกครอง ด้วย
 พระพงษ์นรินทร์ ต้นชีพเดียวแต่ในรัชกาลที่ ๓ จึงโปรดให้จัดบ้าน
 พระพงษ์นรินทร์ พระอินทรอไทยรวมกัน พระราชทานเป็นวัง กรมหมื่น
 มเหศวร ฯ ที่วังเดิมของกรมหมื่นมเหศวร ฯ พระราชทานเป็นวัง
 กรมหมื่นวิศุณนารถ ฯ เมื่อทำศพเจ้าจอมมารดาน้อย ได้ปลงศพใน
 ที่สวนหลังวัง ต่อมาจึงสร้างวัดตรีทศเทพชนนที่นั้น แต่สร้างพระเจดีย์
 ไว้ตรงที่ปลงศพเจ้าจอมมารดาน้อย.

กรมหมื่นมเหศวร ฯ ได้รับกรม เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๓
 ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีฉลูเบญจศก พ.ศ. ๒๓๘๖ กรมหมื่นวิศุณนารถ ฯ ได้
 รับกรม เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก
 พ.ศ. ๒๓๘๘ ประกาศพระบรมราชโองการ ตั้งกรมหมื่นวิศุณนารถ ฯ
 ตั้ง

คุ้มศักดิ์ พระพุทธเจ้าอนาคต เป็นอดีตภาคดวงแก้ว ๒๓๘๘
 พรรษา บัณฑิตบัณฑิตมังกรสังวัจนระ กติกมาศกาพักษ์ เอกาทศ
 ศิถวิจิตร บริเนทกาทกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาหมากฏ
 ฯ ๓ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า ในพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบ ๆ มา

ถ้ามีพระราชโอรสที่ทรงพระเจริญไวยวุฒิปรีชา ส้มควรวัวว่างพระ
 ราชฤไทย ให้ว่าราชกิจจานุกิจบางอันที่สมควรแล้ว ก็ทรงพระ
 กรุณาโปรดพระราชทานอิสริยยศบริวารยศโดยสมควร ตั้งไว้ในถานา
 ศักดิ์เป็นเจ้าต่างกรม มีเจ้ากรม ปลัดกรม ส้มห้าบุญมีบันดาศักดิ์
 ช่วยพระองค์เจ้าทำราชการสนองพระเดชพระคุณในแผ่นดิน รักษา
 พระเกียรติยศ ปราบกฎพระนามว่า พระเจ้าตูกเชอกรมหนักกรม
 เป็นแบบอย่างมา เพราะฉนั้นหนัก พระเจ้าตูกยาเชอ พระองค์
 เจ้าสุประติฐ วรฤทธิราชมหามกุฏ บุรุษยรัตนราชวโรรส เป็นพระ
 เจ้าตูกยาเชอที่ ๒ ทรงพระเจริญแล้ว แด่ทรงพระตั้งบัญชาวิริยา
 ธิคุณได้ราชการ ส้มควรวัวว่างพระองค์ ๓ ได้ จะได้
 เป็นที่ค้ำบัมแต่เป็นที่พำนักบัมถือแห่งพระเจ้าตูกยาเชอพระองค์ น้อย ๆ ตง
 มา แด่พระเจ้าหัดานเชอทงปวง จึงมีพระบรมราชโองการมาน
 พระบันฑูรสูรถึงหนาทดำรัสสั่ง ให้สถาปนา ตั้งพระเจ้าตูกยาเชอ
 พระองค์เจ้าสุประติฐ วรฤทธิราชมหามกุฏ บุรุษยรัตนราชวโรรส
 เป็นเจ้าต่างกรม มีพระนามตามจารึกไว้ใน พระสุพรรณบัฏว่า กรม
 หมื่นวิเศษนารณินภาธร คชนาม ให้ทรงพระเจริญทฤชชนมายุววรรณศุข
 พละปฏิภาณ ศิริสวัสดิพิพัฒนามงคล เกียรติยศอิสริยยศกิตติเดชาานุภาพ
 ทุกประการ ทำราชการสนองพระเดชพระคุณ บังคับบัญชาราชการ
 ในกรมพระคลังมหาสมบัติ แด่การอื่น ๆ ซึ่งจะมีพระบรมราช
 โองการ ขอให้พระเกียรติคุณอดุลยยศปรากฏไปสิ้นกาลนานเทอญ.

ให้ทรงตั้งเจ้ากรม เป็นหมื่นวิเศษนารณินภาธร ปลัดกรม
 เป็นหมื่นตักษกรกำราบ ส้มห้าบุญมี เป็นหมื่นทราบสถถการ ให้

คนผู้ที่จะไต่รับททั้ง ๓ นั้น
สัตว์ดีทุกประการเทอญ.

ทำราชการนตของพระเดชพระคุณ โดยผาศัก

เมื่อตั้งกรมนี้

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง

พระราชนิพนธ์ โศดงพระราชทานพร

เป็นโศดง ๙ บทดังนี้

๑ สู่ประดิษฐ์เจ้าบดิน
เป็นต่างกรมปรากฏ
จงเกษมต่างก้าสัตว์
จงปราศสรรพโทษแผ้ว

มียศ
ชื่อแก้ว
ด้วยคู่ช เทอญพ้อ
เมืองพันอันตราย ฯ

๒ จงสบายกายพ้นโรค
จงสถิตยนับพรรัชกาล
จงทรงยศยิ่งนาน
ส่มบศออย่าไต่หยอ

ร้อยประการ
เกือบร้อย
เส่มขส่ม่า ไปเทอญ
เร่งไต่ โดยเจริญ ฯ

๓ สู่พรรณบัตร์จากฤกษ์
วิศณุนารณนิภาธร
เคิมคิตต์ออักษร
ก้ากับคชนามทั้ง

นามกร
แต่งตั้ง
กรมหมื่น
พจนให้จาดุพร ฯ

๔ คืออายุพรรณศุขทั้ง
จงประสิทธิ์โดยหวัง
เกียรติยศชื่อภาตั้ง
เข่มชคณจงไต่

ก้าถึง
ว่าให้
ตลอดโตกย์ เทอญนา
รับไว้เป็นขวัญ ฯ

๕
๑๑ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕

ดวงชดา
 ดั่งเจ้า
 เจียรบาด คาคธ
 อิกทงตั้งชไซย ๗

๑๒ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕

เนติมยศ
 กนกหุ่ม
 จรเชิต ไปนา
 คิตรายแต่ศักรู ๗

๑๓ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕

คุมลับ
 ก้องแก้ว
 เส้นตัด ฉายธ
 กบถ้วยหยกสาม ๗

๑๔ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕

โบราณ
 เสวครแท้
 แถวเก็บ ใวนา
 แต่เจ้าทุกสถาน ๗

๑๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕
 ๕ ^๕ ^๕ ^๕

แท่งทอง ดิบนา
 ว่าแล้ว
 สำหรับ 15 แจกนา
 จิตรให้ไมตรี ๗

เมื่อในรัชกาลที่ ๕ นั้น กรมหมื่นวิศณุนารถ ๑ ได้รับ
 ราชการในตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติ แต่ต่อมาเมื่อปี
 จุลศักราช ๑๒๒๓ พ.ศ. ๒๔๐๔ ได้โปรดให้เสด็จออกไปตรวจการงาน
 ต่างประเทศกับสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ แต่ยังเป็นเจ้า
 พระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุหพระกลาโหม ได้เสด็จไปถึงเมืองสิงคโปร์
 แดเกาะหมาก เป็นครั้งแรกที่เจ้านายในพระราชวงษ์ นได้เสด็จไปถึงที่นั้น
 อนึ่งตามคำที่เล่ากันมา กล่าวกันว่า กรมหมื่นวิศณุนารถ ๑ ทรงพระ
 ปรีชาเฉียบแหลม และมีผู้ชอบพอนับถือมาก ได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดที่
 เมืองนครไชยศรีวัด ๑ ปราบฐานามว่าวัดสุประดิษฐารามในทุกวันนี้ แต่พระ
 รัชชนาไมยนั้น ประชวรสิ้นพระชนม์เสียเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๓
 แรม ๓ ค่ำ ปีจอจตุศก จุลศักราช ๑๒๒๔ พ.ศ. ๒๔๐๕ พระชนมายุ
 เพียง ๓๘ พระราชทานเพลิงพระศพที่พระเมรุทองสนามหลวง เมื่อ
 วันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุญ พ.ศ. ๒๔๐๖.

กรมหมื่นวิศณุนารถ ๑ มีหม่อมเจ้าชายหญิงหลายองค์ มีเมื่อ
 ในรัชกาลที่ ๓ ที่ได้นาม ๓ องค์ คือ หม่อมเจ้าหญิงจันทร์ ได้เป็น
 ชายาของพระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าบังอก ในกรมหมื่นนมเหศวร ๑
 องค์ ๑ หม่อมเจ้าชายสถิตย์เสถียร ได้รับพระราชทานเครื่องราช
 อิศริยาภรณ์ ตติยจุตจอมเกล้าสืบตระกูลกรมหมื่นวิศณุนารถ ๑ องค์ ๑
 หม่อมเจ้าหญิงแก้วถัฏยา ได้บำรุงเลี้ยงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
 เจ้าอยู่หัวมาเมื่อยังทรงพระเยาว์ เมื่อพระองค์เสด็จมานพิภพ จึงทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้า ๑ พระราชทานพระสุพรรณบัตร สถาปนาพระ

เกียรติยศเป็นพระวรวงษ์เชอ พระองค์เจ้าแก้วกัถยานี พระองค์ ๓
 หม่อมเจ้าที่เกิดในรัชกาลที่ ๔ ที่ได้มีนาม ๘ องค์ คือ หม่อมเจ้าหญิง
 โสภกา ๑ หม่อมเจ้าหญิงสร้อยรัตนาฐาน ๑ หม่อมเจ้าหญิงพวงผลกา ๑
 หม่อมเจ้าหญิงยุพี ๑ หม่อมเจ้าชายสง่างาม ได้รับราชการในกระทรวง
 นครบาล จนได้เป็นที่อำมาตย์โท ผู้ว่าราชการเมืองมณฑลบุรี ๑ หม่อม
 เจ้าชายบิษภักดีนารถรับราชการในกระทรวงพระคลัง ฯ เวदानได้มียศ
 เปนมหาอำมาตย์โท ได้รับพระราชทานพานทอง แด่เครื่องราช
 อิศริยาภรณ์ มหาวราภรณ์ช้างเผือกชั้นที่ ๑ มหาสุวราภรณ์ มงกุฎ
 สยามชั้นที่ ๑ ทูตียจุตจอมเกล้าวิเศษ แด่เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาล
 ที่ ๔ ชั้น ๕, ๓ หม่อมเจ้าหญิงกมลมาศ ๑ หม่อมเจ้าหญิงวงแห ๑
 จะเห็นได้ ในบาญชีรายนามหม่อมเจ้าในกรมหมื่นวิศุณนารถ ฯ มีหม่อม
 เจ้าหญิงมาก หม่อมเจ้าชายมีแต่ ๓ องค์ แต่มีหม่อมราชวงศ์จะ
 สืบสกุลกรมหมื่นวิศุณนารถ ฯ ค่อยไป ในนามสกุลที่ได้พระราชทานว่า
 “สุประดิษฐ ฤกษ์กรุงเทพ” หลายคน

การที่หม่อมเจ้าบิษภักดีนารถให้พิมพ์ “ประชุมหนังสือเก่า”
 ในการกุศลซึ่งทรงบำเพ็ญด้วยความกตัญญูแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 คุณแต่ประโยชน์หลายอย่าง ทั้งในทางโลกและทางธรรม คุณแต่
 ประโยชน์ทั้งปวงนั้น ได้จำแนกพรรณนาไว้ในหนังสือเรื่องอันหนึ่งผู้
 ศรัทธาพิมพ์ ในการกุศลอย่างเดียวกันหลายแห่งมาแล้ว จะไม่กล่าวซ้ำ
 ในที่นี้ แต่มีคุณอยู่อีกอย่าง ๑ ซึ่งต้องกล่าว เพราะเป็นคุณพิเศษ
 เฉพาะหนังสือที่หม่อมเจ้าบิษภักดีนารถพิมพ์คราวนี้ คือ บรรดาเรื่อง

(๓๖)

หนังสือที่รวบรวมพิมพ์ใน “ประชุมหนังสือเก่า” ทั้งภาคที่ ๑ และภาค
ที่ ๒ ล้วนเป็นเรื่องหนังสือหม่อมเจ้าบิษภักดีนารถจัดให้มาจากหนังสือซึ่ง
เขเอเองได้รวบรวมไว้ มีใส่หนังสือในหอพระสมุดวชิรญาณ เพราะ
หม่อมเจ้าบิษภักดีนารถ ได้ทำคุณทั้งการที่ให้เรื่อง และการที่พิมพ์
สร้างหนังสือ ๒ ภาคนี้ให้ท่านทั้งหลายได้อ่านทราบกันแพร่หลาย ข้าพเจ้า
เชื่อแน่ว่า ท่านทั้งหลายผู้ที่ได้พบและอ่านหนังสือนี้ คงจะชอบพระไทย
แดอนุโมทนาทุกศตบุนุราชี่ ซึ่งหม่อมเจ้าบิษภักดีนารถทรงบำเพ็ญทวักน

กิ่งวงพานพวง

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๓๐ เมษายน พ. ศ. ๒๔๕๘

สารบัญ

คำตั้งตั้งจากรัฐมนตรีช่วยพระรัตนไตรย	แดรภกถึงคุณพระรัตนไตรย	
ตลอดถึงพระอัสสัมชัญ		หน้า ๓
จันทบุรียคคที่ป็น		๖ ๓๕
โคตงธรรมสฤภาสิต		๖ ๕๓

คำตั้งสัจจาธิฐาน

ต่อพระรัตนไตรย แลรูกถึงคุณพระรัตนไตรย
ตลอดถึงพระอัสสัมภาสาวก ๘๐

- ๑ นตถิ เม สรณิ อัญญิ พุทธิโ เม สรณิ วริ
เอเตน สัจจวชิเรน โหตุ เม ชยมังคต
- ๒ นตถิ เม สรณิ อัญญิ รมมิ โ เม สรณิ วริ
เอเตน สัจจวชิเรน โหตุ เม ชยมังคต
- ๓ นตถิ เม สรณิ อัญญิ สัมมิ โ เม สรณิ วริ
เอเตน สัจจวชิเรน โหตุ เม ชยมังคต
- ๔ อนนภระทำสัจจต่อพระรัตนไตรยครบถ้วนก่อน แด้วจึงตรัสว่าพระโม

๓	ที่	แ	ว	จ	ิง	ต	ร	ส	พ	ุ	ท	ช	ร	ม	มิ	ส	ัม	มิ	ท	ค	ย	ม	บ	} พระอิตปิโส

สวากขาตาโค จนจบ แด้วจึงตรัสว่า

- ๑ เย จ พุทธา อตตะกา จ เย จ พุทธา อนาคตา
 บัจจุบับบหนา จ ये พุทธา อหิ วันทามิ สัพพทา
- ๒ เย จ รมมา อตตะกา จ เย จ รมมา อนาคตา
 บัจจุบับบหนา จ ये รมมา อหิ วันทามิ สัพพทา
- ๓ เย จ สัมมา อตตะกา จ เย จ สัมมา อนาคตา
 บัจจุบับบหนา จ ये สัมมา อหิ วันทามิ สัพพทา

- ๑ นนมัสการ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งอดีตอนาคตปัจจุบัน
- ๑ นนมามิ พุทธ คุณดาศรันต สัตตา สทา โหนตุ สุขี อเวรา
กาโย ชินฺฉญ โณ สกโต ทุคฺฉ โช คัจฉนฺติ สัพเพ มรณํ อหฺญัจ
- ๑ นนมามิ ชัมมํ สุกเตน เทสํ สัตตา สทา โหนตุ สุขี อเวรา
กาโย ชินฺฉญ โณ สกโต ทุคฺฉ โช คัจฉนฺติ สัพเพ มรณํ อหฺญัจ
- ๑ นนมามิ สัมมํ มุนิราชสวากํ สัตตา สทา โหนตุ สุขี อเวรา
กาโย ชินฺฉญ โณ สกโต ทุคฺฉ โช คัจฉนฺติ สัพเพ มรณํ อหฺญัจ
- ๑ ยันเตน ภควตา ชานตา บัณฑิตา อรหตา สัมมาสัมพุทฺธ-
เชน ปฐุมํ ปาราชิกํ กตถ บัญญตคณฺต เวธาดิยํ บัญญตคณฺต
ถํ อารพฺภาติ สุกินฺนํ กถนฺทปุตฺตํ อารพฺภาติ กิธมํ วจตถุสฺมนต
สุกฺฉ โน กถนฺทปุตฺตํ โศ ปุราณทุคฺฉิกาย เมถุนํ ชัมมํ ปฏฺฐเสว ติธมํ
วจตถุสฺมนต ๗ เตน สมเยน พุทฺโช ภควา เวรญฺชายํ วิหริติ
นเพรฺอุปฺจิมฺนํทมฺมุเต มหตา ภิกฺขุสฺสฺเซน สทฺธิ บัญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺสฺเตหิ
อัสสํโสสิโช เวรญฺ โช พฺราหฺมโณ “ สมนฺโณ ชตุ โภ โคตโม
สทฺถิยปุตฺโต สทฺถิยภุตา บัพฺพชิโต เวรญฺชายํ วิหริติ นเพรฺอุปฺจิมฺนํทมฺมุเต
มหตา ภิกฺขุสฺสฺเซน สทฺธิ บัญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสฺสฺเตหิ ตํ โช ปน
ภควนฺตํ โคตมํ เอวํ กถยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ”
อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สัมมาสัมพุทฺโช วิชฺชาจรณสมฺบํบฺ โน
สุคโต โตถวิฑู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสวารถิ สัตถา เทวมนุสฺสํ
พุทฺโช ภควาติ โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารกํ สพรหฺมกํ
สัสสํมณพฺราหฺมณํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญญา สจฺฉนฺตวา

ปเวเทติ โส ชัมม เตเสติ อาทกถยานัน มชฌเนกถยานัน
ปวโยสาณกถยานัน สาคถ สัพพัญญชนัน เกวตปวิปณณัน ปวิสุทท
พรหมจริย ปกาเสติ สารุ โช ปน ตถารูปานัน อรหต
ทสสันน โหติคิ ฯ พระวินัย ฯ

๑ เอวมเม สุตฺติ เอกํ สมยํ ภควา อนัตรา ฯ
ราชคหํ อนัตรา ฯ ๑ นาดนทํ อทธานมคคปฏิบงฺโน โหติ
มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ บัญฺจมคฺเตหิ ภิกขุสงฺฆเตหิ สุปฺปิโยปิ
โช ปวิพพาสโก อนัตรา ฯ ๑ ราชคหํ อนัตรา ฯ ๑ นาดนทํ
อทธานมคคปฏิบงฺโน โหติ สทฺธิ อนเตวาสินา พรหมมคคเตน
มาณเวณ ฯ คตฺร สุตฺติ สุปฺปิโย ปวิพพาสโก อเนกปริยาเยน
พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสฺสิ ชัมมสฺส อวณฺณํ ภาสฺสิ สัมมสฺส อวณฺณ
ภาสฺสิ สุปฺปิยสฺส ปน ปวิพพาสกสฺส อนเตวาสี พรหมมคคโค
มาณโว อเนกปริยาเยน พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสฺสิ ชัมมสฺส วณฺณ
ภาสฺสิ สัมมสฺส วณฺณํ ภาสฺสิ อติหเต อูโภา อาริยนิเตวาสี
อัญญมัญญสฺส อชฺชวบังฺจนิกวาทา ภควนฺตํ ปวิฐูโต ปวิฐูโต
อนุพฺปชา โหนฺติ ภิกขุสงฺฆญฺจ ฯ พระสุตฺรแถ ฯ

๑ กุสฺสตา ชัมมา อกุสฺสตา ชัมมา อพฺยาคตา ชัมมา กตเม
ชัมมา กุสฺสตา ยถัมมิ สมเย กามาวจรํ กุสฺสํ จิตฺตํ อูปบงฺนํ โหติ
โสมนสฺสสฺสทคฺคํ ญานณสมฺปยุคฺคํ รูปารมฺมณํ วา สทฺทการมฺมณํ วา
คณฺชารมฺมณํ วา รตฺถารมฺมณํ วา โผฏฐัพพารมฺมณํ วา ชัมมา—
รํมฺมณํ วา ยํ ยํ วา ปนารพฺภํ ตถัมมิ สมเย สสฺโส โหติ
อวิกฺเขโป โหติ เย วา ปน ตถัมมิ สมเย อัญญेषี อตถ

ปฏิจจสมุปบันหนา อรูปโน ชัมมา อิเม ชัมมา กุสตา
ฯ พระสังคณี ฯ

๑ บัญจกชนชา รุกกชน โช เวทนากชน โช สญากชน โช
สขารกชน โช วิญาณกชน โช คคถ กตโม รุกกชน โช ยงกัญจ
รูป อคตทานากตบัจจุบบันน อชฌตต วา พหิทธา วา โอพาริก
วา สัมม วา ทิน วา ปณัตต วา ย ทเว วา สันตเก วา
ตเทกชฌ อภิสัญญูหิตวา อภิสชบตวา อย วุจฺจติ รุกกชน โช ฯ
ฯ พระวิภังก ฯ

๑ สังกโห อสังคโห สังกหิเตน อสังคหิต อสังคหิเตน
สังคหิต สังกหิเตน สังกหิต อสังคหิเตน อสังคหิต สัมปโยโค
วิปฺปโยโค สัมปยุตฺเตน วิปฺปยุตฺต วิปฺปยุตฺเตน สัมปยุตฺต
อสังคหิต ฯ พระชาตุกกถา ฯ

๑ น บัญญุตตโย ชนรบญญุตต อายตนบญญุตต ชาตุ
บญญุตต สัจจบญญุตต อินทรยบญญุตต ปุคฺคตบญญุตต
กิตฺตาวตทา ปุคฺคตทานิ ปุคฺคตบญญุตต สมยวิมุตฺโต อสมยวิมุตฺโต
กุปฺปชัมโม อกุปฺปชัมโม ปริหานชัมโม อปริหานชัมโม เจตนาภัพฺโพ
อนรกกชนาภัพฺโพ ปุณฺธุชโน โคตฺตฺรภู ภยฺยุปรโต อภยฺยุปรโต
ภัพฺพาตมโน อภัพฺพาตมโน นียโต อนียโต ปฏิบັນนโก ผลตฺฐิตโต
อรทา อรหิตฺตาย ปฏิบันโน ฯ พระปุคฺคตบญญุตต ฯ

๑ ปุคฺคโต อุปตฺตพฺภติ สัจจนกตถปรมตฺเตนาคิ อามันตทา โย
สัจจนกต โถ ปรมตฺโต ตโต โส ปุคฺคโต อุปตฺตพฺภติ สัจจนกตถ—
ปรมตฺเตนาคิ น เหว วิตตพฺเพ อาชานาหิ นิคฺคหํ หัญจ ปุคฺคโต

อุปถัมภ์ สัจฉิกตตปรมัตถน เตน วต เเร วตตัพเพ โย
สัจฉิกต โถ ปรมัต โถ ตโต โถ ปุคฺคโต อุปถัมภ์ สัจฉิกต—
ปรมัตถนาติ มิจฺฉา ฯ พระกถาวตถุ ฯ

๑ เย เกจิ กุสฺสา ชัมมา สัพเพ เต กุสฺสมุตตา เย วา
ปน กุสฺสมุตตา สัพเพ เต ชัมมา กุสฺสา เย เกจิ กุสฺสา ชัมมา
สัพเพ เต กุสฺสมุเตน เขมุตตา เย วา ปน กุสฺสมุเตน เขมุตตา
สัพเพ เต ชัมมา กุสฺสา ฯ พระยมก ฯ

๑ เหตุปัจจัย อารมมณปัจจัย อธิปัตปัจจัย อนันตรปัจจัย
สัมมนตรปัจจัย สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสัยปัจจัย
อุปนิสัยปัจจัย ปุเรชาตปัจจัย บัณฑิตชาตปัจจัย อาเสวนปัจจัย
กัมมปัจจัย วิปากปัจจัย อาหารปัจจัย อินทรียปัจจัย ฌานปัจจัย
มคคปัจจัย สัมปยุตตปัจจัย วิปยุตตปัจจัย อตถปัจจัย นตถ—
ปัจจัย วิคตปัจจัย อวิคตปัจจัยติ ฯ พระมหาปฏิฐาน ฯ

จบพระไตรปิฎก

๑ เอวมเม สุตฺตํ เขถํ สมยํ ภควา กุรุสฺสุ วิหริติ กัมมาต—
ชัมมํ นาม กุณฺโณ นิคโม ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามันเตติ ภิก—
ชโวติ ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต บัณฑิตโสสุ ภควา เขตทโวจ
เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สัตตานิ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ
สัมตีกกมาย ทุกฺขโทมนัสฺसानํ อตถกมาย ญายัสส อชคมาย
นิพฺพานัสส สัจฉิกกริยาย ยทิตฺถํ จตฺตาริ สติปฏิฐานา กตเม
จตฺตาริ อช ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภาเย กายานุสฺสํ วิหริติ อาตานิ
สัปปาชาโน สติมา วิเนยฺย โถเก อภิชฺฌาโทมนัสฺสํ เวทนาสุ เวทนา

นุบัตส์ วิหริติ อาคาบิ สัมปชาโน สติมา วิเนยฺย โถเก อภิธมาโทม—
นุบัตส์ จิตฺเต จิตฺตานุบัตส์ วิหริติ อาคาบิ สัมปชาโน สติมา วิเนยฺย
โถเก อภิธมาโทมนุบัตส์ รัมเมตฺ รัมมานุบัตส์ วิหริติ อาคาบิ
สัมปชาโน สติมา วิเนยฺย โถเก อภิธมาโทมนุบัตส์ ฯ

๑ อุตฺเทสวารกถานิฏฐิตา พระสตีปฐฐาน ๑

๑ บัญจกชนฺชา ทุกฺช คณฺหาสมุทโย นิโรธสัจจํ อธิฏฐิ กนฺตํ มนํ
มคฺคํ กนฺตํ สัจจํ อธิฏฐิ กนฺตํ มนํ ๑ พระจักราริยสัจจ ๑

๑ โภณฺทญฺโญ สาริปุคฺโต ๑

โมคคฺคตฺตานโน ๑ กัสสโป

กุมารโ อรุเวโต ๑

คยานนฺทิ ๑ กัสสโป

ปาตโร ฐฐุปาโต ๑

สิมฺพลี ๑ ควัมปติ

อุทายี กาดุทายี ๑

โถดุกทายี ๑ ทาวรี

สมิทธิ ปภังกโร จามิ

สุภเท โสคโต บีจ

สากโต ๑ สุกตฺโต ๑

โตททตฺโต นาคทตฺโต

อุคฺตาวเร วาจรเวโ ๑

กิงขาวเรโ ๑ ยงฺคิโก

สุนฺโท ทิริมานฺนฺโท

นันทเถโร ๑ นันทโน

อานฺนฺโท นนฺทกปฺโป ๑

เวยฺยากปฺโป ๑ ภาทฺทคฺค

มหานาโม โดหนามโ

สังกาโม วิชิโตยิ ๑

จตุตฺตโน ฐนียเถโร

ทพฺโพ ๑ อุปเสนโก

สุปาโกบี ๑ อุคฺตโร

สุชเถโร อนนฺตโร

ภทฺทโย ไชติโย ๑ ปาบี

กิมิโต วิมฺโต พาทุ

สุพาทุ จุตบฺณฺฐโก

มหาบฺณฺฐโร ๑ สุมโน

ราชโก เหมราชโก
 โสณกัณโณ ๑ โสณโก
 วฤโต ราชุถคเธโร
 วัรบปเถโร ๑ ชฎีโต
 เอเคหิ ๑ อัญญเอหิ ๑
 วนเน มหาวเน ยาว
 นครเว มหานครเว
 วิสุทฐา ๑ มหาเถวา
 ปาเทเค สมหัญญเญว

โสณกัณโโป ๑ โสโณ ๑
 กัจจโน วงคิโสบี ๑
 อนาคาโร ๑ กัสสโป
 อิจเจเตสตีตีสาวกา
 พุทธสาวกเอหิ ยาว
 ปเถ มหอปเถ ยาว
 วัรกขณตุ สุวัรกขณตุ
 อชฺฐจิตตา นวิงคณา
 คุณญี ๑ สิริสา นเม ๑

นมัสการพระอัสติ

- ๑ พระโกณฑัญญเถร ๓
- พระโมคคัลลานเถร ๓
- พระกุมารกัสสปเถร ๓
- พระคยากัสสปเถร ๓
- พระปาตฐเถร ๓
- พระนาคเถร ๓
- พระสุภตเถร ๓
- พระปุณณเถร ๓
- พระอชชิตเถร ๓
- พระอุบาฬีเถร ๓
- พระมหากัจจายนเถร ๓

- พระสาริบุตรเถร ๓
- พระมหากัสสปเถร ๓
- พระอรุเวปกัสสปเถร ๓
- พระนนทกัสสปเถร ๓
- พระวัฏฐุปาดเถร ๓
- พระองคุติมาตเถร ๓
- พระภารทวาชเถร ๓
- พระวัคกิตเถร ๓
- พระรททชิตเถร ๓
- พระสัมพลเถร ๓
- พระอุทายีเถร ๓

TUDC

5/08/2564

พระกาตุทาย์เถร	๓	พระโตตุทาย์เถร	๓
พระสัสมิตฺตเถร	๓	พระปภังกรเถร	๓
พระสุภทเถร	๓	พระสุคตเถร	๓
พระสาครเถร	๓	พระสุทัตฺตเถร	๓
พระโคชทัตฺตเถร	๓	พระนาคทัตฺตเถร	๓
พระอุตฺตรเถร	๓	พระเรวัตเถร	๓
พระกัณฺทเถร	๓	พระยงคิกเถร	๓
พระสุนันฺทเถร	๓	พระคิรیمانนทเถร	๓
พระอาณนทเถร	๓	พระนนทเถร	๓
พระนนทกัปปเถร	๓	พระไวยากัปปเถร	๓
พระภทฺทคุเถร	๓	พระมหานามเถร	๓
พระโตหนามเถร	๓	พระสังคามเถร	๓
พระวิสิตเถร	๓	พระจุตฺติมเถร	๓
พระชนฺยเถร	๓	พระทัพพเถร	๓
พระอุปเสนกเถร	๓	พระสุปากเถร	๓
พระอุตฺตรเถร	๓	พระสุชเถร	๓
พระอนุรุทฺธเถร	๓	พระภทฺททยเถร	๓
พระไซตฺยเถร	๓	พระปามิเถร	๓
พระกิมิตเถร	๓	พระวิมตเถร	๓
พระพาหุเถร	๓	พระจุตฺตบิณฺฐุกเถร	๓
พระมหาบิณฺฐุกเถร	๓	พระสุมนเถร	๓

พระราชาเถร	๓	พระโมฆราชเถร	๓
พระโสณเถร	๓	พระโสณเถร	๓
พระโสณกัณฺเณเถร	๓	พระโสณกเถร	๓
พระกัจจายนเถร	๓	พระวงศ์เถร	๓
พระวฤกเถร	๓	พระราหุเถร	๓
พระอนาคารเถร	๓	พระกัณฺโถเถร	๓
พระวชิรเถร	๓	พระชฎิเถร	๓

๕
 นพระนามพระอัครมหาสาวก ๘๐ พระองค์ของสมเด็จพระพุทธ
 สัพพัญญูแห่งเรา ฯ

๑ สิริขิตฺตมคฺติเตโชชยสฺสทฺธิมฺหิตฺธิมฺหาคุณฺาปริมิตฺตปฺญฺญาชิกาวธฺธ
 สัพพนฺตรายนฺวารณสฺมตฺถธฺธ ภาวโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธธฺธ
 ทวตฺตสฺมหาปฺริสฺตกฺขนานุภาเวณ อธิคฺยานุพฺพยฺชานานุภาเวณ อฏฺฐ—
 ชฺฐคฺตรธฺตมํกตฺตานุภาเวณ นพฺพนฺนเรวธฺดียานุภาเวณ เกตฺตฺมาตฺตานุภาเวณ
 ทสฺสปารมิตฺตานุภาเวณ ทสฺสอฺปปารมิตฺตานุภาเวณ ทสฺสปรมิตฺตปารมิตฺตานุภาเวณ
 สฺสธฺตมาชฺชปฺญฺญานุภาเวณ พุทฺธานุภาเวณ ชมฺมานุภาเวณ สฺฆานุภาเวณ
 เตะชานุภาเวณ อิทฺธานุภาเวณ พตฺตานุภาเวณ เญยฺยชมฺมานุภาเวณ
 จตฺตฺราธฺตคฺคิธฺธสฺสชมฺมกฺขนฺชานุภาเวณ นวโลกุตฺตฺตรชมฺมานุภาเวณ อฏฺฐวฺง—
 กิถมคฺคตฺตานุภาเวณ อฏฺฐวฺงธฺตมาบคฺคตฺตียนุภาเวณ นพฺภิกฺกญฺญานุภาเวณ
 จตฺตฺตฺจฺจญาณานุภาเวณ ๐ ทสฺสพตฺตญาณานุภาเวณ สัพพญฺญฺยตฺตญาณานุภาเวณ

เมตต์คากรรณามุทิตาอุเปกขานุภาเวน สัพพะปริตตานุภาเวน รัตนัตถย—
 ธรรมานุภาเวน คุยหิ สัพพะโรคโสภุภัททวทุกขโทมนัสสุปปายาสา
 วิณฺณตฺตํ สัพพะอนตฺตรายาปิ วิณฺณตฺตํ สัพพะสังกัปปา คุยหิ สมิชฺ—
 ฌนฺตํ ที่ฆายุกา คุยหิ โหตุ สัตตวสฺสชฺเวยน สมนฺกโก โหตุ สัพพะทา
 ธากาสัพพะตวณฺณมิตฺตํคามหาสมุทฺธา อารกฺขกา เทวตา สทา คุเมห
 ออนุรกฺขณฺตํ ฯ จมมงคลจักรวาล ฯ

๑ นโม เม สัพพะพุทฺธานํ
 ตณฺหํกโร สัตตบณฺโณ
 สรรนํกโร จ ปาตลํ
 โกณฺทญฺโญ สาทกตฺตยาโน
 สุมโน นาครุกฺโข จ เรวโต
 อโนมทตฺตํ อชฺชุน
 มหาโสโณ จ นารโท
 สุมะโห จาปิ นิมฺพโก
 บิยทตฺตํ บิยงคฺโก
 ชมมทตฺตํ จ กุรุรา
 คีตฺโส จ อตฺตโน สียา
 วิมฺตตฺตํ จาปิ ปาตลํ
 มหาโสโณ จ เวสฺสฏ
 โกนาคมโน อุกุมฺพโร
 อตฺตตฺตํ โท สากยปฺุงคโว

นโม โพธิมุตฺตมํ
 เมธงฺกโร จ กิสิโก
 บิยฺยติ จ ที่บงฺกโร
 นาครุกฺโข สุมงฺคโต
 โสภิตโน นาครุกฺโข จ
 ปทุโม โสณรุกฺโข จ
 ปทุมุตฺตโร สรวโต จ
 สุชาโต จ มหาเวพ
 จมฺปกา อตฺตทตฺตํ จ
 กณิกาวา จ สิทฺตโก
 ปุสฺโส อามตกญฺเวย
 สิทฺติ ปุณฺทริกา เวย
 สิริสา จ กกุสฺนฺโข
 นิโคโร โท กตฺตโป เวย
 อชฺชิวาสฺตคิเม พุทฺเช

อหัง วนทามิ สัพพทา

อัญญาวิสติ มหาโพธิ

อหัง วนทามิ สัพพทา ฯ

คัมภททว่า นโมเมตัพพพุทธานังนัง ใหว่ ใม่มหาโพธิอันพระเจ้า
ครตียี่สิบแปดพระองค์ ฯ

๑ ปทุมุตโตโร จ ปุรพาย
 ทกขิณเ กตัสสโป พุทโธ
 บัจฉิเม พุทฺธัสสิ จ
 อุตฺตเร สากยมุนี เจว
 ปฐุวียิ กกุสันโธ
 เอเต ทส ทิสสา พุทฺธา
 นตถิ โรคภยํ โสกํ
 ทุกฺขโรคภยํ นตถิ
 เต สันญญาเนน สึเตน
 เคมี มํ อนุรทฺชนฺตุ
 อนาทตัสสํ พุทฺธตัสสํ
 มหาเตโธ สทา โหตุ

อาคณเฑยเย จ เววโต
 หรตฺติเย สุมังคโต
 พายัพเพ จ เมฆงฺกโร
 อีสานเ สรณงฺกโร
 อากาเส จ ทิมงฺกโร
 ราชมมตัสสํ ปุชิตา
 เขมํ สัมมตตทายกํ
 สัพพตฺตฺว วิทฺธเสณฺติ
 สันญญาเมน ทเมน จ
 อาโรเคยน สุเขน จ
 เต เม ตยตัสสํ ยตัสสํ โน
 สัพพโสถกฺกิ ภาวนฺตุ เต ฯ

คัมภทปทุมุตโตโรนัง ใหว่พระเจ้าสิบทิศแล

๑ พุทโธ จ มัชฌิมโ เสฏฺฐโ
 บัจฉิเมมี จ อานนฺโท
 โกณฺทญฺโญ ปุพฺพภาเค จ
 อูปาถิเน หรตฺติ ฐาเน

สาริปุตฺโต จ ทกขิณเ
 อุตฺตโร โมคคตฺตธานโก
 พายัพเพ จ คุวัมปติ
 อาคณเฑยเย จ กตัสสโป

ราหูโด เจว อีสานเน
โย ญัตวา ปุชิตโต โดเก
มหาเตโช สทา โหตุ

ต้นบทว่าพุทโธมัสณีโมนี

ศัพท์เพเต พุทชมังคตา
นิตทุกโข นีรุตทโว
ศัพท์โสคติ ภาวันตุ เต ๑

ไหว้พระอรหันต์ ๘ ทิศ มีพระเจ้า

อยู่กต่าง ชื่ออรหันต์เตมา ๑

๑ พุทธา อุนนามรียา สุตังขเย
พุทธา วิโย เข มกุกกชกัปปเก

๑ พุทธา อุนนามรา ภายาย
พุทธา วรา เข นตติกชกัปปเป

๑ พุทธา อุนนา ญุนมา ษราย
คักเกส โสวา นจ ติกชกัปปเป

๑ เมตเตยโย อุตตโม ราโม
ทัมชังฆี ๑ โสโณ ๑

นาพาครี ปาติเตยโย
เต อนุกกเม สัมมาสัมโพธิ

เมตเตยโย เมตเตยโย นาม
มารจาโร ชัมมธามิ

ทัมชังฆี ๑ นารโท
สุโภ เทวเทโว ๑

คิธโส นาม ชนปาโต
เฮเต ทส พุทธา นาม

พุทธา อนินาสุหตา ธิสังขเย
วันทามิ เต สุนรกกเม สเม

ชยมหิ พุทธา อนินาฆเสสา
วันทามิ เต ภามณภารเนเก

พุทธา อนินา ชวมาบี ทาเก
วันทามิ เต ฐัญญูปทา ภานาเว ๑

บัตเสโน โกสโตภิก
สุโภ โตเทยยพราหัมโณ

โพธิสัทโต อิเม ทส
ปาปุนิสสันติ อนาคเต

ราโม ๑ รามสัมพุทโธ
โกสโต ชัมมราชา

โสโณ ริงสิ มุนี ตถา
โตเทยโย นรสสิโท

ปาติเตยโย สุมังคโต
ภวิธสันติ อนาคเต ๑

UDC 15/06/2564
ให้วนามพระเจ้าทั้งสิบพระองค์แล

๑ เมตต์เคยโย นาครุกข์ โช ๑
 มารจาโร ชัมมสำมี
 ที่ขวังดี ๑ นารโท
 สุกุโ ๑ เทวเทโว ๑
 ชัมมราชา นาครุกข์ โช
 นารโท จันทนรุกข์ โช
 เทวเทโว ๑ จัมปโก
 นิโคโร โช คิถ์สสัมพุทโช
 เขต ทถ รุกข์โพธิ
 อิม ทถ ๑ สัมพุทชาติ ๑

รามราโม ๑ รามสัมพุทโช
 โกลโด ๑ ชัมมราชา
 โสโณ รังสัมมุณี ตถา
 รามพุทโชบี จันทน
 สาดรุกข์ โช ชัมมสำมี
 รังสัมมุณี ๑ สัมพัถ
 ปาตดี นรดีโหว
 สุมังคโต นาครุกข์ โช
 ภอถ์สสัมพุท อุนาคเต

ไหว้แม่พระมหาโพธิพระเจ้าตรัสทั้งสิบพระองค์แด่

๑ พุทโช เม นาโถ ชัมโม เม นาโถ สโฆ เม นาโถ ๑
 พุทโช อูปันโน ชัมโม อูปันโน สโฆ อูปันโนติ
 นัพพานบัจจโย โหตุ นิจจ เม อุนาคเต ๑

๑ พุทโช ๑ มชฌิม เถฐุโฐ
 บัจฉิเมบี ๑ อานันโท
 โกณทัมมโย บัพพะภาเค ๑
 อุปาดิ หรตี ชานะ
 ราหุโด เจว อิตาเน
 โย ญัตวา ปฐิตโต โถเก
 มหาเตโช สทา โหตุ

ถาริปุคโต ๑ ทถชเณ
 อุตโตโร โมคคถถานโก
 พายัพเพ ๑ ควัมปติ
 อากณเณยเย ๑ กถ์สโป
 สัพเพ เต พุทชัมมกตา
 นิตทกโช นรบททโว
 สัพพะโสคถิ ภวนตุ เม ๑

นมัสการพระเจ้าเสด็จอยู่กลางพระอรหันต์ดอมแปดทิศ

๑) สัมพุทธเช อัญฐวีสัญญ
 มัญญัสตคัสหัตถ์ธานี
 เศล ฐัมมัญญ สัมมัญญ
 นมการานุกาเวณ
 อเนกา อันทรายาบี

ทวาทัญญ สหัตถ์เก
 นนามิ สิริสา อห
 อากเรน นนามิห
 หันตวา สัพเพ อุตทเว
 วินัสสันตุ อเสตโต ๗

นมัสการพระเจ้า ๒๘ อินเดตัจเจานัพพาน

๑) อัญญเย เม สรณา นตถิ
 เศล เขวานุกาเวณ

พุทธชัมมา จ สัมโต
 มุญญะยัย สัพพทุกขโต ๗

นมัสการแก้วสามประการ

๑) นเม พุทธัญญ ฐัมมัญญ
 วนเทหิ สิริสา เจวาติ

สัมมัญญ สิริสา มม
 อนิจจัสส อันทเว ๗

นมัสการพระไตรสรณาคม

๑) ยิ ตทชา สุตตัมมัสส โยหิ กายิกเจตสิก กาสกเต เยสุ
 กังขาหิ อัญญเณ สรเณ นเม ๗

๑) ในคัมภีร์นตาฐฐาคุงษ์ สมนเตจพระมหากษัตราในดังกาทวิป
 นมัสการทูตอาราธนาพระสาวริกบรมธาตุเจ้าให้ปาฏิหารด้วยพระคาถาดังนี้

๑) นนามิ วรปาเท เต
 วนทเต นรเทเวหิ
 โลกนาโถ ตว เอิโก
 โถเก ตยา สโม นตถิ
 ภวณเณเว มย ภันเต

จกกลตงกิตตเต สุก
 อมรินเทหิ ปุสสิเต
 สรณ สัพพปาณิน
 ตาเรสิ ฐนติ พหุ
 นิมุคโต จิรกาถ ภเว

อัปป์ตาณ อัปป์ติฏฐุ
 เอกรหิ คุเมหิ อาลัซซ
 คุมหากั วนทณ กิตวา

ลัสมาม จิรึ คหิ
 ปติฏฐุ อธิคัจฉเว
 โอตินณาม ภวณณวาติ ฯ

แปลว่า อหิ อธิว่าข้า นมามี ถวายนมัสการบดิน ธรปาเท
 ซึ่งพระบวรบาทยุคตทังคูนประเสวีรัฐ จักกตงกิตตเต อธิมนัพระตัม
 ประดาด้วยกงจักรแก้ว ลุเก อธิงาม เต แห่งพระองค์ นรเทเวหิ
 อธิมนุมนษยนกรเทวดาทงหลาย วนทเต กราบถวายนมัสการ อมริน—
 เทหิ ปุชิตอ อธิมนุเทวราชทงหลาย มีสมเด็จพระอมรินทราชาเป็นต้น
 กระทำสักการบูชา คว อธิว่าพระองค์ เอโก พระองค์เดียว
 โลกนาโถ เป็นที่พึ่งอันจะเบียดเบียนเลยซึ่งอันตราย ลัพพปาณินิ แก
 ลัสมวลคทงหลาย ลโม อธิว่าบุคคลจะเปรียบเสมอ คยา ด้วย
 พระองค์ นคถิ มิได้มิ โดเก ในโลกย์ คว อธิว่าพระองค์
 ชนคิ ยังประชุมชุมนุมชน พหุ เปนอันมาก คารเวสิ ให้ข้ามจาก
 โอฆสงสาร ภนเต ข้าแต่สมเด็จพระผู้มีพระภาคยเจ้า มย อธิว่า
 ข้าพระพุทธเจ้าทงหลาย นิมุคโค จมอญ ภวณณเว ในพระมหา
 สมุทอณิกถาวคอกภพสงสาร จิรภาถ ภเว ลัสมภพภาตชานาน อัปป์ตาณ
 หาทเณมิได้ อัปป์ติฏฐุ หาทพึ่งมิได้ มย อธิว่าข้าพเจ้าทงหลาย
 ลัสมาม เวียนเกิดเวียนตาย คหิ ในพระมหาสมุท อณิกถาวคอกภพ
 สงสาร จิรึ ลัสมภพชานาน มย อธิว่าข้าพเจ้าทงหลาย อาลัซซ
 เข้ามาใกล้ คุเมหิ ซึ่งพระพุทธองค์ เอกรหิ ในภพบดิน อธิคัจฉเว
 จะพึงถึง ปติฏฐุ ซึ่งพึ่ง มย อธิว่าข้าพเจ้าทงหลาย กิตวา

กระทำแล้ว วนันท์ ซึ่งนมัสการ คุณหาก แก่พระองค์ โอติณณ์นาม
จกขามบัณฑิต ภาวณเณวา จากพระมหาสมุทรอันกต่างคือภพสงสาร ครั้น
จบอาราธนาลง พระบรมนตาอุชาตุเจ้าเสด็จกระทำพระปาฏิหาริย์พระ
รัศมี ๖ ประการ ให้สว่างโอบาสุไปในภคตอากาศ ฯ

นมัสการว่าคาถาดังนี้ ประกอบด้วยผลานิสงฆ์มากยิ่งนัก

๑) สำนว ๑๐๐ รุกรสาธุชนชาติชายหญิง ผู้เกิดมาพบพระบรมพุท
บาทสาสนา สัมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า เปนมหาบุญญาตมอัน
ประเสริฐ หากมาถึงใดจะเปรียบเต็มมือได้ ให้ปลงศรัทธา สติ
บัญญัติในพระมหาวิคถารพุทชคุณ สัมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้า ๒๘
พระองค์ แต่ละพระองค์สร้างพระบารมีมา ศวักพระเนตรให้ท่านมาก
กว่าดวงดาวในอากาศ พระราชทานพระโลหิตก็มากกว่าน้ำใน ๕ พระ
มหาสมุทร พระราชทานพระมังสะมากกว่าแผ่นดินอันหนาได้ ๒ แผ่น
& หิมันโยชน์ พระราชทานหทัย ถ้าจะกองไว้ก็สูงกว่าเขาพระสุเมรุ
อันสูงได้ ๘ หิมัน ๕ พันโยชน์ พระราชทานบุตร บุตรี แดพระมเหสี
มากกว่าบุตรภรรยาชนทั้งอันนตะจักรวาฬ อนึ่งสรรพทรัพย์เป็นพาหิรนอก
พระกายจะนับมิได้ พระองค์บำเพ็ญพระบารมีทรง ทังพระไทยจะรอ
ไทรภพโศกย์ออกจากสังสารวัฏ อ่านแล้วให้เอาบัญญัติของพระคุณดั่ง
จะเกิดบิตชน ๆ แต่ละขณะ อาจกำจัดเสียได้ซึ่งอบายทุกข์ถึงแดนกตบ
อย่าไปตกอ่านดูหนึ่งดศรภาศยณนท ใหม่นี้ยังแดภราชพระองค์ให้สมควร
ให้ปราศจากโทษแล้วเอาไว้ที่สูง เคารพการจะให้ได้ ฯ

๑) ส้มเด็จพระศัณห์จักรเจ้า เป็นกระษัตริ์พระชนม์แต่หนึ่ง
สูง ๘๐ ศอก กระทำความเพียร ๗ วัน ไม้เท้าเปิดเป็นไม้พระมหาโพธิ
ทรงช้างออกกลุ่มหาภิเษกกรม ฯ

๑) ส้มเด็จพระเมษังกรเจ้าเป็นกระษัตริ์พระชนม์ได้ ๘ พัน พระองค์
สูง ๘๐ ศอก ทรงช้างออกกลุ่มหาภิเษกกรม กระทำความเพียร ๓๕ วัน
ได้ครุฑ ไม้ทองกวาวเป็นไม้พระมหาโพธิ ฯ

๑) ส้มเด็จพระสรณังกรเจ้า เป็นกระษัตริ์พระชนม์ได้ ๗ พัน
พระองค์สูง ๘๐ ศอก ทรงช้างออกกลุ่มหาภิเษกกรม กระทำความเพียร
เดือน ๓ ได้ครุฑ ไม้แคฝอยเป็นไม้พระมหาโพธิ ฯ

๑) ส้มเด็จพระทังกรเจ้า เป็นกระษัตริ์พระชนม์แต่หนึ่ง พระ
องค์สูง ๘๐ ศอก ทรงช้างออกกลุ่มหาภิเษกกรม กระทำความเพียร
๑๐ เดือนได้ครุฑ ไม้ทริกเป็นไม้พระมหาโพธิ ฯ

๑) ส้มเด็จพระโกณฑัญญเจ้า เป็นกระษัตริ์พระชนม์ได้แต่หนึ่ง
พระองค์สูง ๘๘ ศอก ทรงราชรถออกกลุ่มหาภิเษกกรม กระทำ
ความเพียร ๓๐ เดือนได้ครุฑ ไม้มะเดื่อเป็นไม้มหาโพธิ ฯ

๑) ส้มเด็จพระสุมังคละเจ้า เป็นกระษัตริ์พระชนม์ได้ ๘ หมื่น
สูง ๘๘ ศอก ทรงม้าออกกลุ่มหาภิเษกกรม กระทำความเพียร ๘ เดือน
ได้ครุฑ ไม้กากทิงเป็นไม้มหาโพธิ พระรัศมีสว่างไปทั่วโลกธาตุ
ทั้งกตางวันกตางคืน ฯ

๑) ส้มเด็จพระสุมนะเจ้า เป็นกระษัตริ์พระองค์สูง ๘๐ ศอก
พระชนม์ได้ ๘ หมื่น ทรงช้างออกกลุ่มหาภิเษกกรม กระทำความเพียร
๓๐ เดือนได้ครุฑ ไม้กากทิงเป็นไม้พระมหาโพธิ ฯ

๑ ส้มเด็จพระเรวัตเจ้า เป็นกระษัตริ์พระองค์สูง ๘๐ ศอก
พระชนม์ได้ ๖ หมีน ทรงพระราชรถออกสู่มหากิเษกรรม กระทำ
ความเพียร ๗ เดือนได้ตรัส ไม่กาทิงเป็นไม้พระมหาโพธิ ๑

๑ พระโศภิตศัพพัญญูเจ้า พระชนม์ ๘ หมีน พระองค์
สูง ๕๘ ศอก เป็นกระษัตริ์เสด็จออกสู่มหากิเษกรรมดอยไปตั้งปราสาท
กระทำความเพียร ๔ เดือนได้ตรัส ไม่กาทิงเป็นไม้พระมหาโพธิ ๑

๑ ส้มเด็จพระอโนมทัสสีเจ้า พระชนม์ได้เด่นหนึ่ง พระองค์
สูง ๕๘ ศอก เป็นกระษัตริ์ ทรงราชยานไปสู่มหากิเษกรรม กระทำ
ความเพียร ๑๐ เดือนได้ตรัส ไม่รกฟ้าเป็นไม้พระมหาโพธิ ๑

๑ ส้มเด็จพระปทุมเจ้า พระชนม์ได้เด่นหนึ่ง พระองค์สูง ๘๕
ศอก เป็นกระษัตริ์ ทรงราชรถไปสู่พระมหากิเษกรรม กระทำความ
เพียร ๑๕ วัน ไม่เพกาเป็นไม้พระมหาโพธิ ๑

๑ ส้มเด็จพระนารทเจ้า พระชนม์ได้ ๘ หมีน พระองค์สูง ๘๘
ศอก เป็นกระษัตริ์เสด็จออกสู่พระมหากิเษกรรม โดยพระบาทกระทำ
ความเพียร ๘ วันได้ตรัส ไม่เพกาเป็นไม้พระมหาโพธิ ๑

๑ ส้มเด็จพระปทุมุตตรเจ้า พระชนม์ได้เด่นหนึ่ง พระองค์
สูงได้ ๕๘ ศอก เป็นกระษัตริ์ออกสู่พระมหากิเษกรรมดอยไปตั้งปราศ
ปราสาท กระทำความเพียรได้ ๘ วันได้ตรัส ไม่ต้นเป็นไม้พระมหาโพธิ
พระรัศมีสว่างไปตั้งกตางวันกตางคืน ๑๒ โยชน์ ๑

๑ ส้มเด็จพระสุเมธเจ้า พระชนม์ได้ ๘ หมีน พระองค์สูง ๘๘
ศอก เป็นกระษัตริ์เสด็จทรงช้างออกสู่พระมหากิเษกรรม ๑๕/๐๖/๒๕๖๔
กระทำ
ความเพียร ๘ เดือนได้ตรัส ไม่สะเตาเป็นไม้พระมหาโพธิ ๑

๑) ส้มเด็จพระสุชาตเจ้า พระชนม์ได้ ๘ หมื่น พระองค์สูง ๕๐ ศอก เป็นกระษัตริย์ทรงม้าพระที่นั่งเสด็จออกกลุ่มหาภิเษกกรม กระทำ ความเพียร ๓๐ เดือนได้ครัด ไม้ไม้เทศเป็นไม้พระมหาโพธิ ๗

๒) ส้มเด็จพระบิณฑลเจ้า พระชนม์ได้ ๘ หมื่น พระองค์สูง ได้ ๘๐ ศอก เป็นกระษัตริย์ทรงราชรถเสด็จออกสู่พระมหาภิเษกกรม กระทำ ความเพียร ๖ เดือนได้ครัด ไม้กลุ่มเป็นไม้พระมหาโพธิ ๗

๓) ส้มเด็จพระอศตทศเจ้า พระชนม์ได้แสนหนึ่ง พระองค์สูง ๘๐ ศอก เป็นกระษัตริย์เสด็จทรงม้าพระที่นั่งออกสู่พระมหาภิเษกกรม กระทำ ความเพียร ๓๕ วันได้ครัด ไม้จำปาเป็นไม้พระมหาโพธิ ๗

๔) ส้มเด็จพระธรรมทศเจ้า พระชนม์ได้แสนหนึ่ง เป็นกระษัตริย์ พระองค์สูงได้ ๘๐ ศอก เสด็จออกสู่พระมหาภิเษกกรม ถอยไปทั้ง ปรากฏปราสาท กระทำ ความเพียร ๗ วันได้ครัด ไม้ชว้างแฉกเป็น ไม้พระมหาโพธิ ๗

๕) ส้มเด็จพระสิทธิตถะเจ้า พระชนม์ได้แสนหนึ่ง พระองค์สูง ได้ ๖๐ ศอก เป็นกระษัตริย์เสด็จทรงคานหามทองออกสู่พระมหาภิเษกกรม กระทำ ความเพียร ๓๐ เดือนได้ครัด ไม้กวรรณิการ์เป็นไม้พระมหาโพธิ ๗

๖) ส้มเด็จพระคิณเจ้า พระชนม์ได้แสนหนึ่ง พระองค์สูง ๖๐ ศอก เป็นกระษัตริย์ทรงม้าพระที่นั่งออกสู่พระมหาภิเษกกรม กระทำ ความเพียร ๘ เดือนได้ครัด ไม้ประดู่เป็นไม้พระมหาโพธิ ๗

๗) ส้มเด็จพระบุณเจ้า พระชนม์ได้ ๘ หมื่น พระองค์สูง ได้ ๕๘ ศอก เป็นกระษัตริย์ทรงช้างออกสู่พระมหาภิเษกกรม กระทำ ความเพียร ๖ เดือนได้ครัด ไม้มะขามบ่อเป็นไม้พระมหาโพธิ

๑ สมเด็จพระพุทธวิปัสสิเจ้า พระชนม์ได้ ๘ หminen พระองค์
สูง ๘๐ ศอก เป็นพระษัตริย์เสด็จทรงมหาพิไชยราชรถออกสู่พระมหา
ภิเนษกรม กระทำความเพียร ๓๕ วันได้ครัด ไม้แคฝอยเป็นไม้พระมหา
โพธิ พระรัศมีสว่างไปได้ ๗ โยชน์

๑ สมเด็จพระพุทธสิขิเจ้า พระชนม์ได้ ๘ หminen พระองค์
สูง ๗๐ ศอก เป็นพระษัตริย์ทรงช้างพระที่นั่งเสด็จออกสู่มหาภิเนษกรม
กระทำความเพียร ๘ เดือนได้ครัด ไม้ม่วงสวายเป็นไม้พระมหาโพธิ
พระรัศมีสว่างไปไกลได้ ๓ โยชน์

๑ สมเด็จพระเวสสภเจ้า พระชนม์ได้ ๖ หminen พระองค์สูง
ได้ ๖๐ ศอก เป็นพระษัตริย์เสด็จทรงคานหามทองออกสู่พระมหาภิเนษกรม
กระทำความเพียร ๖ เดือนได้ครัด ไม้รังเป็นไม้พระมหาโพธิ

๑ สมเด็จพระกกุณฑลเจ้า พระชนม์ได้ ๕ หminen พระองค์สูง
ได้ ๕๐ ศอก เป็นพระษัตริย์ทรงมหาพิไชยราชรถออกสู่มหาภิเนษกรม
กระทำความเพียร ๓๐ เดือนได้ครัด ไม้ทริกเป็นไม้พระมหาโพธิ พระ
รัศมีสว่างไปได้ ๓๐ โยชน์

๑ สมเด็จพระโกนาคมเจ้า พระชนม์ได้ ๓ หminen พระองค์สูง
ได้ ๓๐ ศอก เป็นพระษัตริย์เสด็จทรงช้างพระที่นั่งออกสู่พระมหาภิเนษกรม
กระทำความเพียร ๖ เดือนได้ครัด ไม้มะเดื่อเป็นไม้พระมหาโพธิ

๑ สมเด็จพระพุทธกัสสปเจ้า พระชนม์ได้ ๒ หminen พระองค์สูง
ได้ ๒๐ ศอก เป็นพระษัตริย์เสด็จออกสู่พระมหาภิเนษกรมตอไปทั้งปรางค
ปราสาท กระทำความเพียร ๗ เดือนได้ครัด ไม้ไทรเป็นไม้พระมหาโพธิ

๑ ส้มเด็จพระศรีธำภยมุณี โคตมพระเจ้าเรา พระชนม์ได้ ๘๐ ทศ
พระองค์สูงได้ ๑๘ ศอก เป็นกระษัตริย์เสด็จทรงพระยาม้าแก้วกัณฐ์
ออกสู่พระมหาภิเนษกรม กระทำความเพียร ๖ พระวัสส์ได้ตรัส ไม่
โพบายเป็นแม่พระมหาโพธิ

๑ สัพพะปัญญุตญาณปวรสัถ์ นิพพานารัมมณปวรวิถลิตเกธ
จัตตุตถนปวรตถาฏฐิ วชิรสมาปัตติญาณปวรอุณณากาส์ นัตถกสิณ—
โสภาอติกนิตานปวรภมยุคตฺ ทัพพจักขุ บัญญาจักขุ สมันตจักขุ
พุทฺธจักขุ ชมมจักขุ ปวรจักขุทวย ทัพพโสตญาณปวรโสคทวย
โคตรภูญาณปวรอุตุงคฆานํ มคคณตวิมุตติผลญาณปวรคณตทวย
สัคคตสั โพธิบักขยญาณสัภทนต์คา โถกียโตกุตฺตรญาณปวร โอฏฐ—
ฐุทวย จตุมคคญาณปวรจตุทาสฺรา จตุสัจญาณปวรชิวหา อัมปติ—
ทตญาณปวรหนุกํ อนุตฺตรวิโมกฺชาทิกมนญาณปวรกณฺฐา คิตถกขณ—
ญาณปวรวิถลิตวิราชิตํ จตุเวสาร์ชชญาณปวรพาหุทวย ทส่านุสัตติ—
ญาณปวรชังคฺติโสภา สัคคตสั โพธิณังคปวรบีณอรตตํ อาตยานุสย—
ญาณถนยุคตฺ ทสพตญาณปวรมัชฌิมังคํ ปฏิจจสมุปฺปาตญาณปวรนาภี
บัญญัติทรยบัญญัติปวรชังคนิ จตุสัสมุปฺปชานปวรอุทวย ทสกุสัถกม—
มปถปวรชังฆทวย จตุอิตฺติปาตปวรปาททวย สัถสมาริปวรลัฆาฏฐิ
หิริโอตคตปฺปปวรปัสสกุตปฏิจจนาทจิวริ อฏฐัฐังคิกมคคญาณปวรอนฺตร—
วาสกํ จตุสัคคิบัญญัติฐานปวรพนฺธนํ อัญญเญตํ เทวปคคตวิเสธานํ พุทฺธโ
อติวิโรจติ ยตมคคตมังกตธาธิญาณํ สัพพะปัญญุตาทิกิ ชมมกายมคคํ พุทฺธ
นเม คํ โถกนายกํ ชมมกายพุทฺธตถกขณํ โยคาวจรกุตปุตเตน

- คิกัษญาเนน สัพพะปัญญพุทฺธภาวํ บัคฺเคณฺเณ ปุณฺณํปุณฺณํ อนุตฺตํวิคิตฺตพพนต
- ๑ พระสัพพะปัญญตัญญาณ เป็นพระเคียรเมาต็อนประเด็รัฐ เขาพระนิพพานเป็นอารมณั เป็นเด็นพระเกษาอนัประเด็รัฐ
 - ๑ พระจตุคตถมาณ เขาเป็นพระตถาฏอนัประเด็รัฐ
 - ๑ พระวชิรสมันตญาณ เป็นพระอุณณาโตม
 - ๑ นีถกถึณ เป็นพระชนงทงถึอง
 - ๑ ทิพจักขุ บัญญาจักขุ สมันตจักขุ พุทธจักขุ ชรรมจักขุ เป็นพระเนครทงถึอง
 - ๑ ทิพโสคญาณ เป็นพระโสคทงถึองอนัประเด็รัฐ
 - ๑ พระโคตมรญาณ เป็นพระนาถิก
 - ๑ มรรคผลวิมุคตติญาณ เป็นพระทรวงทงถึองข้าง
 - ๑ พระสัคคคัสสโปชิมักขิยชรรม ๓๗ เป็นพระทนต์
 - ๑ พระโลกิยโลกุตตมรญาณ เป็นพระโอษฐทงถึองอนัประเด็รัฐ
 - ๑ เขาพระจตุมรรคญาณชรรมทง & เป็นพระเขยวทง & พระองคั
 - ๑ เขาพระจักรวาริยสัจจชรรมทง & เป็นพระชีวหาอนัประเด็รัฐ
 - ๑ เขาพระอปปติหตญาณ เป็นพระหนุ อธิบายว่าคาง
 - ๑ เขาพระอนุตตรวิโมกขาทิกมณญาณ เป็นพระค่อ
 - ๑ เขาพระไตรถักษณญาณ เป็นพระรัคมีอนัรุ่งเรือง
 - ๑ เขาพระจตุเวสาร์ชชญาณ เป็นพระพาหาทงถึองอนัประเด็รัฐ
 - ๑ เขาพระทธานุสสคญาณทง ๓๐ เป็นพระองคู้ต็อนงามประเด็รัฐ
 - ๑ เขาพระสัคคโปชณงคทง ๗ เป็นพระอูระประเทศ

- ๑ เหาพระชาติยานุสยญาณ เป็นพระณัยยุคทองคู่
- ๑ เหาพระทศพัฒน์ญาณทั้ง ๓๐ เป็นบั้นพระองค์อันประเสริฐ
- ๑ เหาพระปฏิภาณมุขปาถกรรม เป็นพระนาถ
- ๑ เหาพระปัญญาอินทรีย์ เป็นพระขงษ์
- ๑ เหาสัมมัญจาคานกรรมทั้ง ๕ เป็นพระอรุประเทศ์ทั้งสอง
- ๑ เหาพระทศกัศถกรรมบถทั้ง ๓๐ เป็นพระขงษ์ทั้งสอง
- ๑ เหาพระอิทธิบาทกรรมทั้ง ๔ เป็นพระบาททั้งสอง
- ๑ เหาพระดีดต์มาริขกรรม เป็นพระสังฆาฏิผ้าพาด
- ๑ เหาพระหิริโศคปกรรม เป็นผ้ามหาตุกตจักร
- ๑ เหาพระอฏฐังคิกมรรคกรรมทั้ง ๘ เป็นผ้าดบัง
- ๑ เหาพระลตบฏฐานกรรมทั้ง ๕ เป็นพระกายพินัน อธิบายว่ารัตตคต
ถ้าโยคาวจรกฤตบุตรชายหญิงใดได้นมัสการ แดภavanaซึ่งพระกรรม
กายน ประกอบด้วยผลานิสงษ์เป็นอันมาก ถึงจะปราณา พุทธภูมิ
สมบัติ ก็จักสำเร็จดังพระไทยปราณา

บานแพนง

๑ วัน ๒ ๕ ค่ำ จุลศักราช ๑๓๒๕ ปีกุญเบญจศก เพดาเข้า
 เปนวันสังกรานต์ประทมวาระ ส้มเต๋จบรมธรรมฤทธมหาราชาราชเจ้า
 พระองค์เปนบรมสาดนุปลัมภกบรมชินสาดนะ ทรงพระคุณธรรมอัน
 ประเสริฐ เสด็จสถิตย์ณพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนเพศจาราม พร้อม
 ไปด้วยสมเด็จพระสังฆราช พระพนรัตน์ พระราชาคณะฝ่ายคามวาสี
 อรัญวาสี พระสงฆ์ภิกษุสงฆ์ทุกชั้น เปี่ยมด้วยพระคุณธรรมอัน
 กระจ่างบริบูรณ์ด้วยโรหิตาโหราจารย์ เจ้าพระบาทบงกชมาศ ทรง
 พระราชูทิศศรัทธาถวายสังฆภัตตาทาน ข้าพระพุทธเจ้าขุนสารประเสริฐ
 ขาดักษณ์ ไปค้นพระปริยัติไตรปิฎกธรรมที่ไม่มีในหอพระมณเฑียรธรรม
 พบฉันทสุริยคติที่ปญญก ๓ กับ ๒ ฉานได้มาทูลเกล้าฯ ถวาย จึงทรง
 พระกรุณามีพระราชบริหารดำรัสสั่งให้ ไปนมัสการเผด็จนิมนต์พระธรรม
 อุดม พระราชาคณะคณิศรสังฆบริบาลอาจารย์ ณวัดราชบูรณาราม
 แปลอรรถาธิบายเรื่องความออก ข้าพระพุทธเจ้าขุนโชติโหรไปกำกับ
 สอบคัมภีร์ โหราศาสตร์เสร็จแล้ว เชิญไปนมัสการปลุกเสก ส้มเต๋จ
 พระสังฆราช พระพนรัตน์กับพระพุทธโฆษาจารย์ พระยาธรรมปรีชา
 พิจารณาเห็นว่าพร้อมกันถูกถวมนับบริบูรณ์ดี ทูลมาขุสมสวดดี ขอเดชะ ฯ

จันทสูรียกคิที่ปนี

๑ นมัตถุ จกวิณัจฉัยในคคิตำเนนแห่งพระจันทร พระอาทิตย์
ตามวาระพระบาทในคัมภีร์จันทสูรียกคิที่ปนี มีวาระพระบาทประณาม
คาถาเป็นคำอุคมมังคตาจารย์ กล่าวไว้ในคัมภีร์พระคัมภีร์ดังนี้

๑ นิตวา โดถวิทุ พุทธิ	สัทธมมมุตคัม คุณ
อุตุ่มพรมหาเถร	ครุเมวาถิวันทย
บาพิยฐฐูกถาทิส	โหราสัตถเถส สุนทร
๑ ๓ ๑ อคถ ญैया	วิณัจฉยาคิ ๒

๑ อธิบายในบาทพระคาถาว่า อหิ อธิว่าข้า อุคคัมมังคตา
จริโยนาม มีนามปรากฏชื่อว่าอุคมมังคตาจารย์ นิตวา ขอประนอม
ทวารไตรยนมัสการ พุทธิ ซึ่งพระคุณแห่งสมเด็จพระสรเพชพุทธองค์
โดถวิทุ อธิชื่อว่าโดถวิทุ ด้วยอรรถว่าตรัสรู้ซึ่งสรรพปัญญาธรรม
อันมีในอนันตะโลกธาตุทั้งหลาย นิตวา หันเจ้าขอถวายอัญชุตกร
ประนมนมัสการ สัทธมมม ซึ่งคุณแห่งพระนพโลกุตรธรรม กับทั้ง
พระปริยัติธรรมอันเป็นของแห่งสัพบุรุษ แต่มีโดยบรมคณัดกระทำซึ่ง
ฝูงสัตว์ผู้ปฏิบัติตามมิให้ตกไปในสังสารทุกข์ อบายทุกข์ แล้วแต่ทรงไว้
อุตคัม คุณ หันเจ้าขอประนอมนมัสการไหว้คุณแห่งหมู่
พระอษฏาวิยสังฆ อันอุคมด้วยศีลาทีคุณ เป็นเนอเนาบุญอุตเขต
ควรแก่สักการบูชาแห่งสรรพเทพามนุษย์ทั้งหลาย อุตุ่มพรมหาเถร หัน
เจ้า ขอถวายอภิวันทนาบูชาคุณพระอุตุ่มพรมหาเถร ผู้เป็นครู

ควรแก่เคารพแห่งชาติ บดินชาพเจ้าจะนำมาซึ่งอรรถอันชอบประดด้วยสาร
 สุนทรภาพไพเราะห้ แต่คัมภีร์พระบาท์แต่อรรถกถาเป็นอาทิ แต่
 คัมภีร์ ไหราส้าครตามประสงค์ แต่ฉกรรษาซึ่งพระคัมภีร์ ชื่อว่า
 จันทรวิยคติที่ปนี้ ตำแดงคิตำเนินแห่งพระจันทร์พระอาทิตย์ อัน
 สติคิตำเนินในมณฑลฉกรรษา เป็นฎีกาแก้กระแด้ความออกมาแต่
 พระพุทธนาม คือบทว่าโลกวิทูเป็นกะทู้เหตุ แต่คตวิถทางที่ตำเนิน
 พระจันทร์พระอาทิตย์นน หมุโหราคณาจารย์ทงหลายทมบัญญัติอันยอม
 ไคแสงแต่ดู ซึ่งฉกรรษาอันกำหนดคตด้วยนักชตฤกษ์อันเวียนไปในพื้น
 อากาศให้เห็นโดยสันทต แต่ฉกรจะหยิงบัญญัติงรูเป็นอันยาก บางทถึง
 จะรูก็ไมรูสันทต มากโหรคตด้วยมัจฉาญาณ คตรู โดยอาการอันผิด
 ไปก็มี แต่พระคัมภีร์อนนเป็นทจะ ให้เรอบบัญญัติแห่งโหราคณาจารย์
 ทงหลาย เกจิ วินยฎีกายิ อาจารย์บางจำพวกอาไศรยเหตุที่ตนมิได้
 รูกระแด้อธิบายแห่งฎีกาพระวินยิ ก็ยกโทษอันใด คือบถ่าวคำ
 ครหาติเตียนว่าเป็นสมณะฤามาเรียนรูนักชตฤกษ์เป็นพาหิรวิชาฉน พระ
 คัมภีร์อนนเป็นทจะยังคำครหายกโทษฉน ให้ฉนตราณเดื่อมตัญญ แต่
 ข้อความอธิบายแห่งฎีกาพระวินยิฉน เดิมมุดเหตุมีพระภิกษุสงฆ์
 ทงหลายไปจำเรือบถ่าวสมณะธรรมอยู่ในอริยญิกเสนาฉน มีหมุโจรมา
 ถามว่าฉนพระจันทร์ประกอบคตด้วยนักชตฤกษ์ตงฤ ครนพระภิกษุ
 ทงหลายบอกว่าไมรู โจรก็ถ่าวว่าฉนเดื่อฉนใช้สมณะจึงมิได้รูนักชตบาท
 ทรอยเปนพวกโจรมาเทียบช่มช้อนนอยู่ ถถ่าวฉนแล้ว โจรทงหลายก็
 ถถ่มรุมคตภิกษุเดื่อฉนให้เจ็บช้ำตำมากแต่ฉนไป ข้อความอนนทราบถึง

ส้มเด็จพระผู้มีพระภาคยเจ้า พระองค์ก็มีพระพุทธรูปกาตรตั้งให้ประชุม
 พระสงฆ์แล้ว จึงตรัสอนุญาตว่า คุณภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตอนุญาต
 เสด็จไปให้ภิกษุอื่นจะไปจำเรี่ยสมณะธรรมในอริยเสนาสนะ ฟังเรียนรู
 หนักชตฤกษ์ตามจะเรียนได้ทางสำนักใด โดยเอกเทศก็ดี สำหรับอริยญิก
 วัตร เพื่อจะรักษาตนให้พ้นจากโจรอันตราย ฝ่ายพระอัครตถกถาแก้มท
 ว่า นักชตตานี เอว นักชตคปทานี แปลว่า อินว่านักชตฤกษ์แท้
 จริง ชื่อนักชตบพ พระอัครตถกถาว่าแต่เท่านั้น จะมีเนือความพิศดาร
 ว่าประการใดหามีได้ ฝ่ายฎีกาแก้มทรวณยวณัจฉย จึงขยายความ
 ออกว่านักชตฤกษ์นั้น คือดาวฤกษ์ ๒๗ ซึ่งทรงพระมหากรรณาอนุญาต
 ให้ภิกษุเรียนนั้น คือให้รูว่าตวารাত্রวณน ๆ พระจันทร์เข้าเสวยฤกษ์
 อินน ๆ หาไศรยเหตุพุทธานุญาตไว้ฉนั้น ส้มณะในพระพุทธรูปว่าสำนัก
 ศวรเพื่อจะเรียนรูหนักชตฤกษ์ ไว้เป็นที่ตั้งเกิดตามแต่จะได้ เมื่อมีศรัทธา
 จะไปจำเรี่ยสมณะธรรมอยู่ในมาจะได้รักษาตนให้พ้นจากอันตราย แต่
 ว่าอย่าเรียนเป็นโหร ให้ฤกษ์ภานาทแก่ตระกูล ถ้าเรียนด้วยเจตนา
 อย่างหนักชตอยู่ในโทษ คือเวชกรรมกุตโทษก เพราะเหตุทรงพระ
 มหากรรณาอนุญาตให้เรียนรูไว้ เพื่อจะรักษาตน ให้พ้นจากอันตราย
 ด้วยแท้ เมื่อนว่าเดาเรียนด้วยเจตนาตรงตามกระแสพุทธานุญาตแล้ว
 แต่จะมีผู้ครหาตเคียน ว่าสมณะเรียนโหรศาสตร์ คำปรับปวาทอย่าง
 หนักชตเขาเป็นประมาณมีได้ เพราะว่าหาธุชบายในฎีกาพระวินัยนั้นไม่
 ด้้นความชำระคำครหาแต่เท่านั้น

แต่จะว่าด้วยมาตีกาฉินฉิน โดยบาทเป็นอาทิวา รตนโยชนา
 ญตวา แปลเนื้อความว่านักปราชญ์พรอตถกฉินฉิน ๘ ประการ คือ
 รัตนฉินฉิน ๑ คือ โยชนฉินฉิน ๑ คือ ปกัษรณฉินฉิน ๑ คือ
 ศคฉินฉิน ๑ คือ วจฉินฉิน ๑ คือ อษนะฉินฉิน ๑ คือ อาโถก
 ฉินฉิน ๑ คือ อปบคฉินฉิน ๑ เขากันเป็นฉินฉิน ๘ ประการด้วย
 กัน จะว่าแต่รัตนฉินฉินก่อน รัตนฉินฉินนั้น คือ คำพิพากษา
 คือกษนาต นักปราชญ์พรอตถกสามารถประมาณแห่งบุรุษ จำเดิม
 แต่อายุสี่มอสงไชยลงมาตราบเท่าถึงอายุได้ ๓๐ มีเป็นที่สุดอันตรกตป จัด
 บุรุษเป็น ๓ อย่าง คือ มหาถามบุรุษอย่าง ๑ มัชฌิมถามบุรุษอย่าง ๑
 หินถามบุรุษอย่าง ๑ แดบุราณบุรุษ ที่มีกำลังเป็นท่ามกตางนั้นแต่ชื่อ
 ว่ามัชฌิมบุรุษ จะใช้คอกษนาตก็ให้เอาประมาณศอกบุราณมัชฌิม
 บุรุษนั้น ใช้ว่าจะเอาประมาณบุรุษใหม่มัชฌิมประเทศทุกถ้วนนั้นห้ามได้
 ฉายปกคิบุรุษทุกถ้วนนั้นคงอยู่ในเทเป็นหินถามบุรุษมีกายก้นอย มีกำลัง
 กายก้นอย จะเอาเป็นประมาณมิได้ จึงให้เอาประมาณมัชฌิมบุรุษ
 แต่ก่อน สัมด้วยคคิชาวมัชฌิมประเทศ คือชาวมคช เขาตังไว้
 ช่งไมขนาดแต่วด้วยเหล็ก ยาวมีประมาณศอก ๑ แห่งมัชฌิมบุรุษแต่
 ก่อนนั้น เป็นศอกคัมแห่งปรกคิบุรุษณคองนี้ เป็นไม้ศอกขนาดใช้สัม ๆ
 มาตราบเท่ากาตมคิน

ในโยชนฉินฉินนั้น พินาक्षाด้วยโยชนมีประเภทต่าง ๆ
 นักปราชญ์พรอตถกจำเดิมแต่ประมาณชั่วแอกกรหนึ่งก็ชื่อว่า โยชน ๑๕/๐๖/2564 ๑๕
 ถึงโยชนอนาคด้วยไม้ถ้าวอันมีประมาณยาวได้ ๓๑ ศอก เป็นไม้วาขนาด

วัดจักรวาล แต่ขอซึ่งว่าชวแอกกรถ ๓ ชื่อว่าโยชนนั้น ยุติด้วยเนื้อ
ความมีใหม่หาชนกชาฎก เมื่อพระยาโปตชนกศรีสบบอกอุทานบัญญัติไว้
แก่อำมาตย์ ว่าชุมนุมทรัพย์มีอยู่ในที่มีประมาณ โยชนหนึ่ง โดยรอบ เมื่อ
อำมาตย์ทั้งหลายกราบทูลอุทานบัญญัติแก่พระโพธิสัตว์เจ้า ๆ ก็ศรีสให้
ขุดลงในที่มีประมาณชวแอกกรถ ๓ โดยรอบแห่งสี่ริศยนะออกไปก็พบชุม
ทรัพย์ทั้งปวงนั้น

อนึ่งโยชนนั้น พระอาจารย์เจ้าแต่ก่อนกำหนดนับแต่อุสุภเป็นเดิม
ลักษณะอุสุภเก่าก็มีกำหนดต่าง ๆ ตามโลกยสังเกตุกันในประเทศต่าง ๆ
บางแห่งที่มีประมาณ ๓๐ ศอก ชื่ออุสุภก็มี ประมาณ ๒๗ ศอก
ชื่ออุสุภก็มี เหตุบาปในสุดคันคภูกว่า ทศ หัตถฎฐฐาน อุสุภนาม
อฏฐฐฐฐ หัตถฎฐฐาน อุสุภนาม ฯ

อนึ่งกำหนดอุสุภมี ๓ สถาน คือ สรรโวสุภ ๓ คือ พตอุสุภ ๓
คือ สรรโวสุภ ๓ สรรโวสุภนั้น กำหนดชวกายโคอุสุภราช เมื่อยืน
เหยียดคอเหยียดหางออก วัดแต่ที่สะดึงจะงอยปากควาบเท่าถึงที่สุดหางนั้น
ได้ประมาณเท่าใด ประมาณเท่านั้นแต่ชื่อว่า สรรโวสุภ ถ้าจะวัดด้วย
ศอกได้ ๗ ศอก เหตุบาปว่า คือ ว่าถึ ปล่าเรน โด ฯ ๓ ฯ อุสุภ
สรรโวสุภนี้ โคอุสุภราชเดินไปด้วยก้าวตงอันเร็วแล้ว โดดไปโดย
อันควรแก่ก้าวตงคกลงในที่ใดประมาณเท่าใด ที่มีประมาณเท่านั้น
ชื่อว่าพตอุสุภ ถ้าวัดด้วยศอกได้ ๓๕ ศอก เหตุบาปว่า

โคราชา อภิธาวิควา
คตัส อุตตตต ฐาน

อุตตตต โด ยภาพต
อุสุภนต พตอุสุภนต ฯ

โคอุสุภราชบัญชาเลี้ยงเต็มกำลัง
ประเทศเท่านั้น ชื่อ สรรโวสุภ เหตุบาปว่า

โคธัญญ์ โย นทโค สัทโท บัคถโต ยัคคกั ทวี
ปเทถ์ คัปปมาเนน อุตฺถมณฺติ สรุถฺถมณฺติ ฯ

อนึ่งมิได้กำหนดด้วยกายแต่กำลังแต่เพียง โคอุตุฏฐราช กำหนด
ด้วยไม้เท้ายาว ๗ ศอก วัดให้ได้ ๒๐ ชั้ว เป็น ๓๕ วา ชื่อว่าอุตุฏฐ
๘๐ อุตุฏฐเป็นคาพยุต & คาพยุตเป็นโยชน ๑ ยุติด้วยพระบาทว่า

สัททหิตถา มตา ทณฺโท วิถฺทณฺทา จ อุตุฏฐ
อตุตฺติ อตุฏฐา คาวี คาวี จัตถาริ โยชนํ ฯ

อนึ่งไม้เท้ายาว ๔ ศอก วัดให้ได้ ๒๐ ที่ เป็น ๒๐ วา ก็ชื่อว่า

อุตุฏฐ ๓ ๘๐ อตุฏฐ เป็นคาพยุต ๓ & คาพยุต เป็นโยชน ๓ เหตุบาทว่า
จตุทฺทโก มโต ทณฺโท วิถฺทณฺทา จ อุตุฏฐ
อตุตฺติ อตุฏฐา คาวี คาวี จัตถาริ โยชนํ ฯ

บางแห่ง ๒๕ วา ชื่อว่าอุตุฏฐ ๑ ก็มี นี่แต่ลักษณะอุตุฏฐมีประเภทต่าง ๆ
สั้นยาวกว่ากันตามสังเขตมีมาแต่โบราณสุดแล้วแต่ว่า ๘๐ อุตุฏฐเป็นคาพยุต
& คาพยุตเป็นโยชน ๆ ก็มีกำหนดต่าง ๆ สั้นยาวกว่ากันตามลักษณะ
อุตุฏฐมี ๓๕ วาเป็นอาทิหนึ่ง

อนึ่ง โยชนนั้นท่านกำหนดด้วยโกธะ ๆ นั้น ประมาณ ๕๐๐ ชั้ว
กันธู ๆ ยาว ๘ คืบ ครนธินธายแล้วคงอยู่แต่ ๔ ศอก ๕๐๐ ชั้ว
ธนูนั้น ชื่อว่าโกธะ ๑, & โกธะเป็นคาพยุต ๑, & คาพยุตเป็นโยชน ๑
โดยพระบาทว่า

ชนุบัญญัติ โกธํ จตุโกธัญญํ คาวุตํ
คาวุตานิ จ จัตถาริ โยชนนฺติ ปวฺจจติ ฯ

ไม้เท้ายาว ๒๓ ศอกแห่งปรกติบุรุษทุกวันนี้ ชื่อว่าจักรวาพยุฏฐิ

แปลว่าไม้ด้าวสำหรับวัดจักรวาล คิดเป็นศอกมัชฌิมบุรุษได้ ๑๔ ศอก
 ไม้ด้าวอันนี้มาในมหาตมยสูตร โดยในบาฬีเพนอาทิกคือ คาส์ สัทท
 สุกวา ๗ ๓ ๗ คาวุตุนีติ ๗ เมื่อจะประมาณโยชนในป่าหิมวันตกัตติ ใน
 พระนครทั้งสามหมื่นหกพันพระนครกัตติ ในนครเมืองชนทงหลาย ๘๘ แด่น
 กัตติ ในท่าทงหลายกัตติ ในบ่อแก้วทงหลาย ๔ กัตติ ในทวูปใหญ่ทง ๔
 แดทวูปน้อยสองพันกัตติ ในจักรวาลทงหลายกัตติ ฟังกำหนดด้วยไม้
 จักรวาลยัญฐินิ เกิด ๗

วิศกถิกทสรตณัปปมาโน ทณั โท สีนเรยัญฐินาม ๗
 ไม้ยาวประมาณ ๓๐ ศอกคืบ แห่งปรกติบรุษ คิดเป็นศอกแห่งมัชฌิม
 บุรุษได้ ๗ ศอก ชื่อว่าสีนเรยัญฐินิ ยุติด้วยพระบาฬี มีไม้ด้ามโมหวิโนทนี
 เป็นคันทว่า ชนุปริมาณ ๗ ๓ ๗ สัตตครตณนต ๗ เมื่อจะนับโยชน
 ในเขาพระเมรุแดเขาหิมวันตเป็นอาทิกกัตติ ในไม้ด้ามพลตตงพมานพระยา
 ครุช แดไม้ประจำทวูปมีไม้หว้าเป็นคันทกัตติ ในสุมทแลมหานัทเป็นคันท
 แดไม้มหานิโครชอันประดิษฐานแทบนัททันตระสัระกัตติ นักปราชญ์ฟัง
 กำหนดด้วยไม้ด้าว อันชื่อว่าสีนเรยัญฐินิเกิด ๗

๑) นพังคุดาธกบญจรัตตณัปปมาโน ทณั โท อยนญัญฐินาม ๗
 ไม้ด้าวมีประมาณ ๕ ศอก ยิงด้วย ๖ ของคุดแห่งมัชฌิมบุรุษ ถ้าจะ
 คิดเป็นศอกปรกติบรุษได้ ๗ ศอกคืบกับ ๘ นิ้ว ชื่อว่า อยนญัญฐินิ เป็น
 ไม้ด้าวสำหรับวัดมรคาทางเข้าออกแห่งพระจันทร์ พระอาทิตย์ ไม้ด้าว
 อันนี้ในพระบาฬีเป็นคันทว่า ชนุปริมาณ ๗ ๓ ๗

อนึ่งที่เศษคืบกัตติ นวกัตติ บางแห่งท่านก็เว้นเสียว่าเป็นอัฟโพ
 หาริก บมิกวรแก่นบกับบาง เหตุบาฬีว่า อธิกานิ ปน กัตติ

อัปโพหาริกานี ในอภิกขรที่จะว่าไปนี้ มีโยชนเป็น ๓ อย่าง คือ โยชนอัน
กำหนดด้วยไม้วัดจักรวาล วัดเขาพระเมรุ วัดมรคา ตามที่ควรจะว่า
ไปข้างหน้า ในปกรณกวินิจฉยนั้น ว่าด้วยประมาณเขาพระเมรุ แต่เขา
สัตตปริภันท์เป็นอาทิ มีวารพระบาทว่า

๑ จตุราศีคัสหัสธานี อชโณคาโพห์ มหันต์เนเว ๗ ๓ ๗ สีนเรุ
บัพพตราชาคี วุคค ๗

อธิบายว่าเขาพระเมรุราชอันเป็นพระยาเขอันประเสริฐตั้งอยู่ใน
ท่ามกลางจักรวาล หยั่งลงในมหาสมุทรได้ ๘ หิ้น & พันโยชน สูงแต่
หลังนาชนไปกได้ ๘ หิ้น & พันโยชน สรีทงเบองบนแถบภายใต้หน้า
เขากันเป็นแดน ๒ หิ้น ๘ พันโยชน กำหนดด้วยสินเรุยฐฐี คือ
ไม้ลำยาว ๓๐ ศอกคบนัน ถ้าจะวัดด้วยจักรวาลยฐฐีไม้ลำยาว
๒๑ ศอก ทั้งภายใต้หน้า แต่สูงพื้นหลังน้านัน ก็คงได้แต่ ๘ หิ้น & พัน
โยชนเท่านั้น ถ้าจะวัดโดยกว้างแต่ยาวในทกกลางพอเสมอหลังหน้า
โดยยาวได้ ๘ หิ้น & พันโยชน โดยกว้างก็ได้ ๘ หิ้น & พันโยชน
ด้วยโยชนอันวัดด้วยไม้ลำสำหรับวัดจักรวาล คือ ยาว ๒๑ ศอก เหตุ
บาทว่า สีนเรุ บัพพตราชา จตุราศีคโยชนหัสธานี ๗ ๓ ๗
วัดภาเรนาตี จักกวาพโยชน เหฐฐฐาธิบเบค ๗ ข้างเขาพระเมรุ
ฝ่ายปาจินทศแต่วด้วยเงิน ฝ่ายข้างทกษณทศแต่วด้วยแก้วอินทนิล
ข้างบัจฉิมทศแต่วด้วยแก้วผลึก ข้างอุตรทศแต่วด้วยทอง อันว่า
รัศมีเงินเป็นอาทิ ^{TUDC} อันชานออกจากทิศทั้ง ๔ ^{15/11/2554} มีปาจินทศเป็นคัน
โดยภาคเบองบนแห่งเขาคุณุชว ไปโดยหลังมหาสมุทรจนถึงขอบเขา

จักรวาลแต่ดวงตงอยู่ มหาสมุทรทั้ง ๕ ก็ปรากฏมีในระหว่างรัศมีพระเมรุ
 ทั้ง ๕ ที่คั่น จึงมีคำปรวาทที่อาจารย์ โจทยว่า เมื่ออนุมาณดูในห้อง
 จักรวาลอัน ๓ นั้น เห็นควรจะสว่างอยู่เป็นนิจ จะไม่มีทมตเคยดับนภาด
 ทุกเมื่อ ด้วยโอภาสรัศมีแห่งพระเมรุ แดรัศมีแก้วอันประดับในทิพย
 พิमान มีเวชยันตะปราสาทเป็นอาทิ อันประดิษฐานอยู่ณยอดเขา
 พระเมรุ นั้น ฝ่ายสักวาที่เชดยว่า น อสมมตาย จะเป็นดังคำทำนว่านั้น
 ห้ามได้ เพราะเหตุใช้กรรมตา อุปมาเหมือนหนึ่งหิงห้อย แม้ว่า
 มีตัวอันน้อยก็ดี อาศัยรยแก่กรรมตา ก็มีโอภาสรัศมีออกจากกาย
 ปรากฏในราตรี ส่วนสุพรรณรัชฐะเงินทอง แม้วากองอยู่เป็นอันมาก
 ก็มิได้มีแสงโอภาสปรากฏในราตรีกาล เพราะเหตุใช้กรรมตา ยถา
 จะมีอุปมาดุจใด ฝ่ายพระจันทร์แดพระอาทิตย์นั้น มีรัศมีทิพยพิमान
 ส่องสว่างไป ในห้องจักรวาลเห็นปานดังนั้น เพราะเหตุได้สร้างสม
 กุศล แดตงปณิธานไว้แต่ก่อนแล้ว ก็ให้สำเร็จผลความปราถนาอัน
 ประกอบด้วยโลกยกรรมตา ฝ่ายเทพยดาทั้งหลายอันมีสมเด็จจอมรินทร์
 เป็นอาทิ แม้ว่ามีกุศลได้อบรมก็จริงอยู่ แต่ว่ามีได้มีปณิธานดังนั้น
 อนึ่งแม้ว่าจะตงความปราถนาดังนั้นก็ดี ก็จะให้ผลวิเศษต่าง ๆ เป็น
 อย่างอื่นไป จะให้สำเร็จผลคือต้องโลกย์อย่างพระจันทร์ พระอาทิตย์
 นั้นห้ามได้ เพราะเหตุใช้กรรมตาก็มีอุปไมยเหมือนดังนั้น
 เบนอนำแดนไปจะว่าด้วยเขาตตตะปริกัณฑ์ แดตันทนตรดมุท
 เป็นแต่สังเขปกถา ความพิศดารก็มีแจ้งอยู่ในไตรภูมิโน้นแล้ว ใน

พระคัมภีร์ นมความวิเศษออก แต่ว่าในสัตว์นครสัตว์นั้น ตมมิได้พบ
 เป็นธรรมดา เหตุตั้งหน้าจึงดูชุมภาพใสบริสุทธิยิ่งนัก โดยคำแต่
 แวดนกกยงตกตงก็มีอากาศออยอยู่ได้ ก็จมลงไปสู่เหวฐาภาศ เหตุ
 พระบาทว่า สัตว์นครสัตว์เหล่า วาโค น วายติ ตโตเยว อุกก
 อนาวิต อติปลันน์ สุ่ม โหติ คัสมา โมรบัตคัมบี สัตเต วาติ
 วุคคั หิ สพายคณตย์คฤกายั คคถ กิร วาโค น วายคิตี ฯ
 สัตว์ปกรณกวจินฉนยแทน แต่จะพรรณนาด้วยคติดำเนินแห่ง
 พระจันทร์ พระอาทิตย์ โดยพิศดาร จะหาไครยกระทำความอัน
 พระคัมภีร์จนาจารย์เจ้า ตั้งอนุสนธิไว้ในคัมภีร์ โถกสถฐาน ด้วย
 วารพระบาทว่า อิทานิ จันตสุริยคตีกถา สัมบตศา บดินจะกล่าว
 คติดำเนินแห่งพระจันทร์ พระอาทิตย์ มีคำปุจฉาถามว่า ถ้าพระจันทร์
 พระอาทิตย์นั้น ไครจะใหญ่จะน้อยกว่ากัน จะอยู่ในพิมานต่ำสูงกว่ากัน
 เป็นดังฤา ไครจะอยู่สูงกว่ากันต่ำกว่ากัน ไครจะมีคติดำเนินเร็วดำเนินช้า
 วิถีทางไปแห่งพระจันทร์ พระอาทิตย์นั้นมากน้อยเท่าดังฤา พระจันทร์
 พระอาทิตย์นั้น ดำเนินไปในอากาศนั้นด้วยอาการดังฤา กระทำซึ่ง
 ธาโถกให้สว่างไปในประเทศ มีประมาณเท่าดังฤา คำบริหารกล่าว
 แก้วว่า มณฑลพระจันทร์นั้น ถ้าวัดโดยตรงแทงตลอดยาวได้ ๕๘ โยชน์
 โดยกว้างก็ได้ ๕๘ โยชน์ โดยสูงก็ได้ ๕๘ โยชน์ วัดโดยกลมรอบ
 ปริมณฑลได้ ๓๕๗ โยชน์ ฝ่ายมณฑลพระอาทิตย์นั้น วัดแทงตลอด
 โดยกว้าง ยาว สูง ก็ได้ด้านละ ๕๐ โยชน์ ฯ โดยกลมรอบได้
 ๓๕๐ โยชน์ มณฑลพระจันทร์อยู่เบื้องต่ำ มณฑลพระอาทิตย์อยู่บน

ว่างมณฑลแห่งพระจันทร์ พระอาทิตย์นั้น ก็มีประมาณ โยชน์หนึ่ง
 วัดแต่ที่สุดปริมณฑลเบื้องต่ำแห่งพระจันทร์ตรงขึ้นไป トラบเท่าที่สุด
 ปริมณฑลเบื้องบนแห่งพระอาทิตย์ ได้ ๓๐๐ โยชน์ พืชที่จะนับโยชน์ใน
 ปริมณฑลพระจันทร์พระอาทิตย์ โดยกว้างโดยยาวโดยสูงก็ดี นับด้วย
 โยชน์ในระหว่างแห่งมณฑลทั้ง ๒ นั้นก็ดี พระอาจารย์ ให้กำหนดด้วย
 จักรวาฬโยชน์ คือ โยชน์อันวัดด้วยไม้ลำยาวได้ ๒๓ ศอก ตามคัมภีร์
 จันทรศึกษิตที่บันทึก เหตุพระบาทว่า จันทรศึกษิต เจว เต สมันตเว
 จ จักกวาฬโยชน์ ฯ จะวิเศษนาในวิมานเก่า วิมานพระจันทร์นั้น
 ภายในแต่ด้วยแก้วมณี ภายนอกหุ้มด้วยเงิน โดยรอบขอบประด้วย
 คุณอันเย็นทั้งภายในภายนอก ฝ่ายวิมานพระสุริยเทพบุตรนั้น ภายใน
 แต่ด้วยทอง ภายนอกหุ้มไปด้วยแก้วมณีประดับประดาด้วย
 ครอบ ร้อนทั้งภายในภายนอก พระจันทร์มณฑลนั้น ถ้าด้วย
 อชุงกมนะดำเนินโดยวิถีทางตรง คือไปแต่บุรพทิศสู่ปัจฉิมทิศนั้น มีคติ
 ชำกว่าพระอาทิตย์แท้จริง โส จัน โท อันว่าพระจันทร์มณฑลนั้น
 เมื่อไปพร้อมกันไปด้วยพระอาทิตย์ ในวันภาพักษ์อุโบสถ ครั้นย่างเข้า
 ถึงวันปาฐุบตชนคำ ๓ ก็ค่อยต่ำลงวันละแฉ่นโยชน์ ๆ ครั้นถึง
 วันเพ็ญบูรรมันก็ต่ำออกไกลจากพระอาทิตย์ถึงมรคา คือ กิ่งแห่งมณฑล
 จักรวาลยังเขาพระเมรุตรงกันขมิแต่เห็นกัน แต่พระจันทร์นั้น ถ้าว่า
 ด้วยศรียงกมนะไปโดยขวาง คือ เข้ามาแต่ทักษิณทิศเป็นที่ไกลขอบเขา
 จักรวาล มาสู่อุดรเป็นที่ไกลเขาพระเมรุ แด่อกจากอุดรเป็นที่ไกลเขา
 พระเมรุไปสู่ทักษิณเป็นที่ไกลเขาจักรวาล เขาออกอย่างนี้ ชื่อว่าศรียง

คมนะว่าไปโดยขวาง แต่พระจันทร์มณฑลนั้น ว่าด้วยตริยงคมนะ
 ดังพรรณามาน มีคดีดำเนินเร็วกว่าพระอาทิตย์ ตถา เหตุ ค่ำที่มานน
 ยุติด้วยคำภายหลังน ว่าพระจันทร์มณฑลนั้นแต่ในเดือนเดียวบางคาบ
 ก็ปรากฏในมรคาข้างอุตรทิศ บางคาบก็ปรากฏฝ่ายมรคาข้างทักษิณทิศ
 เมื่อพระจันทร์มณฑลดำเนินประทักษิณเขาพระเมรุโดยอุษงคมนะ โดย
 ตริยงคมนะดังพรรณามาน อนว่าดาวนักษัตรฤกษ์ทั้งหลาย ก็เวียนไป
 โดยนภคต ๒ คราบข้างแห่งพระจันทร์นั้น ถ้าแต่ดาวนักษัตรฤกษ์ทั้งหลาย
 นั้น ไปในข้างทั้ง ๒ แห่งพระอาทิตย์ในกาตใด รัศมีพระอาทิตย์ก็กลบ
 ดาวเดี่ยมิให้ปรากฏแก่จักษุมนุษย์ ในกาตนั้น

อนึ่งเมื่อนักชตฤกษ์ทั้งหลาย ไปในข้างทั้ง ๒ แห่งพระจันทร์
 เมื่อยังห่างพระอาทิตย์นั้น ก็ปรากฏแก่ตาโดยยเห็นพระจันทร์เข้าไปใกล้
 ชึ่งนักษตฤกษ์นั้น ๆ ดุจหนึ่งแม่โคเข้าไปใกล้ ชึ่งดุกโคนั้น ๆ คำพระ
 อุดมมิ่งคดาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์จันทร์ฤกษ์คติที่ปนี อธิบายในข้อความซึ่ง
 ว่าพระจันทร์เข้าไปใกล้ ชึ่งนักษตฤกษ์นั้น ว่านักษตฤกษ์ทั้งหลายอัน
 ประจำจักรราชย์ เวียนประทักษิณเขาพระเมรุบมิเคลื่อนจากที่แห่งตน
 พระจันทร์มณฑลนั้นเข้าร่วมราชย์ประจำดาวนักษตฤกษ์อันใด ดาวนักษ
 ตฤกษ์นั้น แดดวงเตยละพระจันทร์มณฑลไปตั้งวันแต่ต้นโยชน์ ๆ
 ฝ่ายพระจันทร์นั้นมคคชา ไปบมิทหนักถ่างจากดาวนักษตฤกษ์ที่ประจำ
 อยู่ก่อน ก็ผอนลงมาร่วมนักษตฤกษ์ภายหลังที่มาทันตนเขานั้น เหตุ
 ดงนพระจันทร์จึงปรากฏ ดุจหนึ่งเข้าไปใกล้ ชึ่งนักษตฤกษ์นั้น ๆ ฝ่าย
 ดาวนักษตฤกษ์ทั้งหลายบมิได้มละที่แห่งตน เหตุคิตเนื่องด้วยจักรราชย์

ประจำอยู่เป็นนิจ จึงมีคำรับว่าจริง ดาวนักษัตรฤกษ์ซึ่งประจำอยู่ใน
จักรราชทั้งห้ายนน มีประเภท ๒๗ คือ ขสนี่ ๑ ภรณ์ ๑ กัดติกา ๑
โรหิตี ๑ มฤคเคียร ๑ อัทธา ๑ ปุณัพพัล ๑ บุษยะ ๑ อธิเตต ๑
มาฆะ ๑ บุพผคคุณี ๑ อุตตรคคุณี ๑ หัตถะ ๑ จิตรวา ๑ สวาติ ๑
วิสาขะ ๑ อหุราธะ ๑ เขมฐะ ๑ มุถะ ๑ บุพพาลาพหะ ๑ อุตตราลาพหะ ๑
ลาवณะ ๑ ธนิฐะ ๑ สัตกษิธชะ ๑ บุพพภัททะบท ๑ อุตตรภัททะบท ๑
เวดตี ๑ สรีเพน ๒๗ ด้วยกัน ชื่อว่านักษัตรฤกษ์ ราชี่เป็นที่ประจำอยู่แห่ง
นักษัตรฤกษ์น ๑๒ ราชี่ มีเมษเป็นอาทิ มีมีนเป็นปรีโยธาน แต่แต่ราชี่ ๆ
กำหนดด้วยระยะโยชน์ ได้ ๒ แล่น ๒ หมีน ๕ พันโยชน์ สรีทั้ง ๑๒ ราชี่เข้า
กันเป็นปริมณฑลจักรราชี่รอบนอก ได้ ๒๗ แล่นโยชน์ ถ้าวัดโดยตรงทาง
ตลอดแต่ที่สุดจักรราชี่ข้างโน้นไป ควบเท่าถึงที่สุดข้างโน้นได้ ๕ แล่นโยชน์
แต่ขอซึ่งกำหนดจักรราชี่โดยวงรอบ ๒๗ แล่นโยชน์ โดยทางตรง ๕ แล่น
โยชน์ น ยุตด้วยมัทธิมมณฑลวิถีทางกลางจะว่าไปข้างหน้า แดดาว
นักษัตรฤกษ์ ๒๗ นน แต่แต่ฤกษ์ ๆ มีส่วนบาทแต่ดี ๆ ถ้าจะกำหนด
ระยะโยชน์ แต่ประณมบาทกว่าจะถึงตติยบาท ได้ ๒ หมีน ๕ พันโยชน์
แต่ตติยบาทกว่าจะถึงตติยบาท ได้ ๒ หมีน ๕ พันโยชน์ แต่ตติยบาทกว่าจะ
ถึงจตุรบาทก็ดี ก็กำหนดระยะได้ ๒ หมีน ๕ พัน ๆ สรีระยะทั้ง ๕ บาทเข้า
กัน ได้แล่นโยชน์เป็นเขตรนักษัตรฤกษ์ดวง ๑ แดราชี่อันหนึ่งซึ่งกำหนดด้วย
โยชน์ ๒ แล่น ๒ หมีน ๕ พันโยชน์นั้น จะมีดาวฤกษ์ประจำอยู่เต็มฤกษ์ ที่มี
ส่วนบาท แต่ดี ๆ ได้ ๒ ฤกษ์เป็น ๘ บาท กับเศษบาท ๑ เป็นที่สุดข้างมาก
จะอยู่เต็ม ๕ บาทถึง ๓ ฤกษ์นนมได้ ด้วยเหตุว่าราชี่อันหนึ่งนั้น กำหนด

แต่ ๘ บาท ที่โหราจารย์เรียกว่าดวงศี เหตุตั้งนั้นในราชันเป็นประณม
 คือ เมษราชันน มีนักษัตรฤกษ์ประจำอยู่ ๒ ฤกษ์กับบาท ๑ คือ อสนีฤกษ์
 เป็นประณมอยู่เต็มทั้ง ๕ บาท ภรณ์ฤกษ์เป็นคำรพ ๒ อยู่เต็มทั้ง ๕ บาท
 แคศตฤกษ์ คือ กตศกกาเกี่ยวอยู่แต่ประณมบาท ๑ เขากันเป็น ๘ บาท
 เต็มราชันประจำอยู่เป็นนิจิมได้เคลื่อนจากที่ ในพฤษภราชันที่ ๒ นั้นเดา
 ศตฤกษ์ คือ กตศกกาเกี่ยวอยู่ ๓ บาท จตุศตฤกษ์ คือ โรหิณ
 อยู่เต็มทั้ง ๕ บาท มีมฤคเคียรฤกษ์อยู่ถึง ๑ คือ ๒ บาท ก็ครบ ๘ บาท
 เต็มราชัน ในเมถุนราชันที่ ๓ นั้น มีมฤคเคียรฤกษ์อยู่ถึง ๑ อทราฤกษ์
 อยู่เต็ม ๕ บาท บุนัพฤกษ์อยู่ ๓ บาท เป็น ๘ บาทเต็มราชัน ในกรกฎ
 ราชันครบ ๕ บาทนั้น บุนัพฤกษ์อยู่บาท ๑ บุษยฤกษ์อยู่เต็มทั้ง ๕ บาท
 อสิเดสฤกษ์อยู่เต็มทั้ง ๕ บาท พอครบ ๘ บาทเต็มราชัน ไม่มีเศษบาท
 เกี่ยวคาบขาดกันดังที่ ๑ ในสิงห์ราชันครบ ๕ มีมาฆฤกษ์อยู่ทั้ง ๕ บาท
 บุพผศคฤกษ์อยู่เต็ม ๕ บาท มีอุตตรผศคฤกษ์เกี่ยวอยู่บาท ๑
 ก็ครบ ๘ บาทเต็มราชัน ในกนิษฐราชันครบ ๖ มีอุตตรผศคฤกษ์เกี่ยว
 อยู่ ๓ บาท มีหัตถฤกษ์อยู่เต็มทั้ง ๕ บาท มีจิตราฤกษ์เกี่ยวอยู่ ๒ บาท
 พอครบ ๘ บาทเต็มราชัน ในคูดยราชันครบ ๘ มีจิตราฤกษ์เกี่ยวอยู่ ๒ บาท
 มีธวาติฤกษ์อยู่เต็ม ๕ บาท มีวิสาขฤกษ์อยู่ ๓ บาท จึงครบ ๘ บาท
 เต็มราชัน ในพฤษจิกราชันครบ ๘ มีวิสาขฤกษ์เกี่ยวบาท ๑ ธนุราษฤกษ์
 อยู่ ๕ บาท เชษฐฤกษ์อยู่ ๕ บาท ก็ครบจำนวนถ้วน ๘ บาท มีได้มีเศษ
 บาทเกี่ยวคาบเป็นที่ขาดดังที่ ๑ ในธนูราชันที่ ๘ มีมฤคฤกษ์กับบุพผาธัพพะ
 ฤกษ์อยู่เต็ม ๕ บาท ๆ อุตตราธัพพะฤกษ์เกี่ยวบาท ๑ ครบ ๘ บาท

เต็มราชย์ ในมังกุราชย์ที่ ๑๐ มีอุตตราดาพะหนักชตฤกษ์เกี่ยว ๓ บาท
 ดาวณฤกษ์อยู่เต็ม ๕ บาท ชนิฐูฤกษ์เกี่ยว ๒ บาท พอครบ ๘ บาท
 เต็มราชย์ ในกมุกราชย์ที่ ๑๓ มีชนิฐูฤกษ์เกี่ยว ๒ บาท มีตฤกษ์
 อยู่เต็ม ๕ บาท มีบุพพาทัทธะบทฤกษ์เกี่ยว ๓ บาท พอครบ ๘ บาท
 ในมินราชย์ครบ ๑๒ มีบุพพาทัทธะบทฤกษ์เกี่ยวอยู่บาท ๑ มีอุตตราดา
 ฤกษ์กับเวดฤกษ์อยู่เต็ม ๕ บาท ๗ ครบ ๘ บาท ขาดกนิมได้เกี่ยวเศษบาท
 ๑ ครบจำนวนถ้วนนักชตฤกษ์ ๒๗ ประจำ ๑๒ ราชย์ มีที่ขาดฤกษ์ ๓ แห่ง
 คือ ที่สุดแห่งกรกฎราชย์กับสิงหราชย์ต่อกัน ๑ คือ ที่สุดแห่งธนุราชย์
 กับมังกุราชย์ต่อกัน ๑ คือ ที่สุดแห่งมินราชย์กับเมษราชย์ต่อกัน ๑ ถ้าจะ
 นับบาททั้ง ๑๒ ราชย์ เป็นนักชตบาท ๓๐๘ แดดาวนักชตฤกษ์ ๒๗ มีอดัน
 เปนอาทิ มีเวดี่เป็นปรีโยธาน ประจำอยู่ในจักรราชย์เป็นนิจมิได้คตาค
 จากที่แห่งตน มณฑลจักรราชย์ก็ผดผนไปด้วยกำลังวายุมณฑลเดื่อนดอย
 ประทักษิณพระเมรุเร็ว ดุจหนึ่งภมรจักร บมิได้หยุดเป็นธรรมดา ฝ่าย
 พระจันทรหมคตอนชา เมื่อเข้าประจำนักชตฤกษ์ ไต ๆ ดาวนักชตฤกษ์นั้น ๆ
 ก็มตพระจันทรมณฑลวันแฉฉนโยชน ๆ แฉฉนไป ฝ่ายพระจันทรนั้น
 เมื่อเข้าประจำจักรราชย์แต่แฉฉน ๆ ก็คตไปได้แต่ราชย์แฉ ๒ วันถึง ๆ ถ้วน
 ๒ วันถึง แฉฉนอนนนักชตวงเตยพันพระจันทรไป พระจันทรก็ดา
 เหดอมตงมาร่วมนักชตราชย์เปนดำคัม จึงปรากฏแก่ตาโตกยดุจหนึ่ง
 กตบหน้าเปนอุตราวง แฉฉนเข้าไปไถ่ซึ่งนักชตฤกษ์นั้น ๆ ฝ่ายพระสุริย
 มณฑล มีคตี่เปนอุชุงคมนะไปโดยตรง คือ ไปแต่บุพพาทิศสู่ปัจฉิมทิศ
 นนเรวกว่าพระจันทร จึงมีคำพิศดารความที่ว่าพระอาทิตย์ มีอุชุงคต

เร็วกว่าพระจันทร์นูน ว่าเมื่อภาพบักซ์อุโบสถนั้น พระอาทิตย์ไปในราชย์
 เดียวกันกับด้วยพระจันทร์ ก็กดบมณฑลพระจันทร์เต็มให้ปรากฏ
 เบื้องหน้าแต่หน้าจาเดิมแต่ก่อนปาฏิบัทธศา ๓ เข้าเดือนใหม่ พระอาทิตย์
 ก็มดะพระจันทร์มณฑลเต็มก็ถอดออกไปได้แต่โยชน์ พระจันทร์ก็ปรากฏ
 ดูหนึ่งรอยเดชะ จาเดิมแต่ขึ้น ๒ คำไป ก็หนีไกลไปได้วันละโยชน์ๆ
 ฝ่ายพระจันทร์มณฑลก็มเงาดำนนเปิดออกไปๆ ปริมณฑลก็วิวัฒนาจาเจิญ
 ออกๆ จนครบเท่าถึงวันเพ็ญอุโบสถก็บริบูรณ์เต็มที เพราะเหตุไกล
 จากพระอาทิตย์ถึงถึงจักรราชย์บังเขาพระเมรุมิได้เห็นกัน ครั้นล่วงเข้า
 ถึงปาฏิบัทธศา ๓ พระอาทิตย์ก็เด่นได้หลังพระจันทร์เข้าวันเดียว
 ได้โยชน์ สองรัศมีจับจันทร์มณฑลๆ ก็ปรากฏมีวงแหวงเข้าหน้า
 หนึ่ง จาเดิมแต่ทุกษติบักซ์ติธรัม ๒ คำไป พระอาทิตย์ก็ได้รัศมีไกลเข้า
 แต่โยชน์ๆ ทุกวันๆ ไป พระจันทร์ก็มีมณฑลน้อยเข้าๆ โดยลำดับ
 ครั้นถึงวันกาพบักซ์อุโบสถ พระอาทิตย์ก็เข้าทนมพระจันทร์ก็อนตรธาน
 มิได้ปรากฏทวมณฑล พระอาทิตย์อยู่เบื้องบนบังพระจันทร์มณฑลอยู่
 เบื้องต่ำ มีอุปมาเหมือนภาชนะอันน้อยอันบุคคลบีตลงด้วยภาตใหญ่
 พระจันทร์ฉายาก็มิได้ปรากฏอุปไมยดูหนึ่งเคหะฉายา เมื่อเพลาตวันเที่ยง
 ฝ่ายพระจันทร์มณฑลนั้น ครั้นว่าฉายาได้ปรากฏแล้ว ส่วนตนก็มีได้
 ปรากฏด้วย อุปมาดูหนึ่งดวงประทีปตามไว้ในเพลาตวัน แลมิได้
 ปรากฏแก่จักษุแห่งชนอันอยู่ในที่ไกล นี้แต่พระอาทิตย์มีอุปมาจนระเร็ว
 กว่าพระจันทร์ดังพรรณามาน

ถ้าด้วยวิธีขมมะไปโดยขวางนั้น พระอาทิตย์ช้ำกว่า
 พระจันทร์ ครึ่งขมมะมี ๒ ทาง คือ ทักษิณายนะ ๑ คือ อุดครายนะ ๑
 ทางที่จะออกจากอุดรทิศใกล้พระเมรุ จะไปสู่ทักษิณเป็นที่ใกล้เขา
 จักรวาพนนชื่อว่าทักษิณายนะ ทางที่จะออกจากทักษิณเป็นที่ใกล้เขา
 จักรวาพจะเข้ามาสู่อุดรเป็นที่ใกล้พระเมรุนั้น ชื่อว่าอุดครายนะ พระ
 อาทิตย์ไปโดยมรคาทั้ง ๒ ชื่อว่าครึ่งขมมะไปโดยขวาง ไปนั้นช้าแต่
 แลทาง ๆ นั้น ๖ เดือนจึงสำเร็จ เมื่อออกไปก็ ๖ เดือน เมื่อเข้ามา
 ก็ ๖ เดือน พอครบบังสำเร็จวิถีทางทั้ง ๒ นั้น ในพระคัมภีร์รัตนสุริย
 ศคคัมภีร์จักรวาลย์ จึงพิศดารความในมรคาทั้ง ๒ นั้นว่า

๑ ตลา หิ กักกฏล์หกัญญุตวิจฉิกษนุราตีโย ทักษิณายน
 นาม ฯ

แปลเหตความว่าค่าความมาแฉวณน ยุติด้วยคำจะว่าไปมคิน
 ราชทงหลาย ๖ ราช คือ กรกฏราช ๑ ตีหราช ๑ กัญญุราช ๑
 คุตราช ๑ วิจฉิกราช ๑ ชนุราช ๑ เป็น ๖ ด้วยกัน ชื่อว่าทักษิณายนะ
 แปลว่าเป็นมรคาจะไปข้างทักษิณ ยงอีก ๖ ราช คือ มังกรราช ๑
 กุมภราช ๑ มินราช ๑ เมษราช ๑ พฤษภราช ๑ เมถุนราช ๑
 เข้ากันเป็น ๖ ชื่อว่าอุดครายนะเป็นมรคาจะไปสู่อุดร แท้จริงพระสุริย
 เทวบุตรเมื่ออยู่ในวิถีใกล้พระเมรุ กำหนดด้วยกรกฏราชเป็นเดือน ๘
 ครนเมื่อจะออกไปภายนอกจากอนโตวินน จะกระทำจักรราชไว้เบองบน
 พระสุริยมณฑลค้อยตตงใต้จักรแล้ว ก็ออกไปทุกวัน ๆ โดยมรคา

ข้างทักษณันต์ ๖ เดือน คือ แต่เดือน ๗ ไปตราบเท่าถึงเดือนอ้าย จึง
ถึงพาหิรวัดที่ใกล้เขาขอบจักรวาล ครั้นอยู่ในพาหิรวัดสิ้นเดือนอ้ายแล้ว
เมื่อจะกลับเข้าสู่ภายใน ก็เฉพาะหน้าต่ออุตรายนะมรคาข้างอุตรนั้น จะ
กระทำจักรวาลไว้เบื้องตาพระสุริยมณฑลค้อยขึ้นไป ๆ เบื้องบนจักรแล้ว
ก็เข้ามาทุกวัน ๆ คงแต่เดือนนี้ไปตราบเท่าถึงเดือน ๗ เป็น ๖ เดือน
จึงถึงอนโควัดที่ใกล้พระเมรุหน สิ้นคดีวินิจฉัยแทน

แต่จะว่าด้วยวิถวินิจฉัยต่อไป คีร์ได้ วิถโย วิถทางดำเนิน
แห่งพระจันทร์แต่พระอาทิตย์นั้น มี ๓ วิถ คือ อชะวิถ ๓ คือ นาควิถ ๓
คือ โควิถ ๓ ตามวารพระบาทในคัมภีร์ต่าง ๆ มีถารสังคหเป็นต้น
มีคำพิศดารเปรียบเนอความว่า ชรรมาแพะมีต้นคานพานจะเกดัยคณา
ฝ่ายข้างมต้นคานพานจะพอใจเด่นหน้า เย็นก็บร้อนพอเป็นสถานปานกลาง
เป็นที่สบายแห่งโค เมื่อพระอาทิตย์เสด็จไปโดยวิถอันใด วิถส์วดาหก
เทพบุตรทั้งหลายกตวเดชพระอาทิตย์ บมีอาจออกจากทิพยพิมานแห่งตน
มิได้ชวนชวายที่จะเที่ยวเด่นในอากาศ ให้ฝนตกตามอำเภอใจในกาลใด
กาดนั้นพระอาทิตย์จงจากทางปรกคิแล้วก็ไป ฝ่ายพระจันทร์ก็ตกลง
เดินทางคำ เหตุพระจันทร์นหมคคเของด้วยพระอาทิตย์ ๆ ดงเดินทางคำ
พระจันทร์ก็ตกลงด้วยกัน คงมีหว่างปริมณฑลทั้ง ๒ นั้นได้ โยชน์ ๓
เหตุคงนนวนถอนนจงได้ชอวาอชะวิถ ส่มควรแก่แพะ เพราะเหตุมีฝน
นนแดงไป เมื่อพระสุริยมณฑลเสด็จโดยวิถใด วิถส์วดาหกเทพบุตร
ทั้งหลายบมิได้ระวงกตวเดชพระอาทิตย์ แต่ก็ออกจากทิพยพิมานแห่ง
ตนเอง ๆ ชวนชวายสัญจรเที่ยวเด่นในนภคตข้างโน้นข้างนี้ในกาลใด

กาดนน์พระอาทิตย์ ชนจากปรกติแล้วก็เที่ยวไป ฝ่ายพระจันทร์ก็ชนไป
 ตามกัน เหตุคุดงหนวถอนนจงชอว่านาควิถึ ส่มควรแกกัฎษรนาค
 เหตุมีฝนชายจะมาก เมื่อพระสุริยเทพบุตรบมได้ ชนสู่วิถึทางบนแถมได้
 ดงสู่ทางค้ำ ดำเนินโดยวิถึทางบนปรกติในกาดไต กาดนน์ว้ต้วดาวหก
 เทพบุตรทงหลาย ก็ชอกจากทิพยพิมานโดยอันควรแกกัฎษรนาค
 เหตุคุดงน่อนว่าเล่มอแห่งรคักบ้งเกิดในโดกยี้ เหตุว่าฝนตกโดยกาด
 อันควรไม่น้อยไม่มาก คคิแห่งพระจันทร์ พระอาทิตย์นน์ ก็ได้นาม
 ชื่อว่าโควิถึ ส่มควรแกโค เพราะเหตุมีรคูล่มอนนน์ เหตุคุดงนน์ ยี่ กาด
 จันทมสุริยา เมื่อพระจันทร์พระอาทิตย์ทงหลายเสด็จโดยอชชะวิถึใน
 กาดไต ฝนก็ตั้งไปบมได้ตกในกาดนน์ พระจันทร์พระอาทิตย์เสด็จ
 โดยนาควิถึในกาดไต ฝนก็ตกหนักเนื่อง ๆ คุจหนึ่งจะทำตายอากาศ
 ในกาดนน์ เมื่อพระจันทร์พระอาทิตย์เสด็จโดยโควิถึในกาดไต กาดนน์
 ฝนก็ตกพอประมาณเล่มอรคในโดกยี้ ในพระบาฬัแตอัฐกถาต่าง ๆ
 มีสารสังคหเป็นอาทิ จควิถึทง ๓ นเป็นแต่สามัญไว้ จะได้แบ่งบ้น
 ออกว่าเปนรคูลโคเดือนโค เปนกำหนด โค นาค อชชะ วิถึ หามได้
 ฝ่ายคัมภีร์ โลกสถันฐานแลจันทสุริยคคิที่ปนีฏกาจารย์ผู้อธิบายพระบาฬั
 แตอัฐกถาจคกถาราชวเคษออกคุดงนน์ เอว ภูเศตุ ทวตุ อยเนตุ อชชะวิถึ
 เหฏฐา โหติ คโค อปรี นาควิถึ มชฌ คโค อทฐ โควิถึ โหติ ฯ
 อธิบายว่าวิถึทง ๓ คคือ อชชะ นาค โค วิถึกคิ แต่แต่วิถึ ๆ
 ก็มีในมรคาทง ๒ คคือ ทางจะไปทักษิณ แถทางจะไปอุดรอันปรากฏ
 โดยนัยคิงกล่าวแต้ว อชชะวิถึนน์เปนทางค้ำ นาควิถึเปนทางกลาง
 โควิถึเปนทางบน จะว่าแต่ทางจะออกไปข้างทักษิณนน์ก่อน เทว มาสา

๒ คือ เดือน ๗ เดือน ๘ เป็นภาคอันพระอาทิตย์
 สถิตย์อยู่ในกรกฎ ถึงท ราษี ๒ เดือน ชื่อว่าโควิท เทว มาดำ
 เดือนทั้งหลาย ๒ คือ เดือน ๓๐ เดือน ๓๑ เป็นภาคอันพระอาทิตย์
 สถิตย์อยู่ ฤกฎราษี คฤถราษี ๒ เดือนชื่อว่านาควิด เดือน
 ทั้งหลาย ๒ คือ เดือน ๓๒ เดือน ๓ เป็นภาคอันพระอาทิตย์สถิตย์ใน
 วิจฉิกราษี ฆนราษี ๒ เดือนชื่อว่าชชวิต อุตตรายเนาบี แม้ว่า
 มรคาจะไปข้างอุดรหนักติ เดือนทั้งหลาย ๒ คือ เดือน ๒ เดือน ๓
 เป็นภาคแห่งพระอาทิตย์สถิตย์ในมังกรราษี กุมภราษี ๒ เดือนชื่อว่า
 อชวิต เดือน ๔ เดือน ๕ เป็นภาคแห่งพระอาทิตย์สถิตย์ในมินราษี
 เมษราษี ๒ เดือนชื่อว่านาควิด เดือน ๖ เดือน ๗ เป็นภาคแห่ง
 พระอาทิตย์สถิตย์ในพฤษภราษี เมถุนราษี ๒ เดือนชื่อว่าโควิท
 สรราษีแต่เดือนในมรคาทั้ง ๒ ไล่วิตแต่แคววิตไตวิตแต่ ๔ เดือน ๔ ราษี
 คือ แต่เดือน ๓๒ ทรายเท่างถึงเดือน ๓ เป็นภาคพระอาทิตย์สถิตย์ใน
 วิจฉิกราษี ฆนราษี มังกรราษี กุมภราษี ชื่อว่าชชวิต เดือน ๓๐
 เดือน ๓๑ เดือน ๔ เดือน ๕ พระอาทิตย์สถิตย์ในฤกฎราษี คฤถราษี
 มินราษี เมษราษี เปน ๔ เดือนชื่อว่า นาควิต เดือน ๘ เดือน ๙
 เดือน ๖ เดือน ๗ พระอาทิตย์สถิตย์ใน กรกฎราษี สิงหราษี
 พฤษภราษี เมถุนราษี ชื่อว่าโควิท

อนึ่งขอซึ่งว่าวมานพระสุริยเทพบุตร ลง ขึ้น จากทางแปนปรกติ
 เดินทางค้ำทางบนหน แต่ทางปรกตินั้นกำหนดด้วยภาคเมอจะเคตอนจาก
 ราษี ๒ ราษี คือ คฤถราษี ๑ คือ กุมภราษี ๑ เมอพระอาทิตย์ลง
 จากคฤถราษีอันแปนหนทางปรกติ แดดงค้ำเนินทางค้ำไปในวิจฉิกราษี

ชนราชเป็นอชชะวัก ครั้นเมื่อจะเคลื่อนมาสู่เมืองราช กุมภราช
 ก็คอยกระหยับขันธุ์ทางบนกยงไม่พ่นอชชะวักก่อน แต่ทว่าพ่นขันจาก
 ทางค้ำตงอยู่ในทางปรกติในอชชะวักนั้น เหตุตั้งนิจมีวาระพระบาทว่า
 อชชะวัก อารยหนัต พระจันทร์พระอาทิตย์ ขันธุ์อชชะวัก หนึ่งเมื่อพระ
 อาทิตย์ ขนจากทางปรกติในอชชะวักนั้นได้ เมื่อไปจากกุมภราช แดขันธุ์
 มีนราช เมษราช เป็นทางกลาง ครั้นเมื่อจะเคลื่อนไปสู่ ราชพิณภ
 เมณ ก็ขันธุ์ทางบน ครั้นเมื่อเคลื่อนมาจากเมณราช ก็ติดตงจาก
 ทางบนตงมาสู่ทางกลางเป็นปรกติ แต่กัญญราชมาตราบเท่าถึงคุดยราช
 ที่พรรณามาน ว่าด้วยพระจันทร์พระอาทิตย์ดำเนินประทักษิณพระเมรุ
 เป็นปรกติ วิสมี ปริวัตคณต ถากาดพบคแต่ัว พระจันทร์พระอาทิตย์
 ก็วิปริตเวียนไปมิได้เต็มอ คานพระอาจารย์เจ้าทงหลายอาไศรยซึ่งวิสมี
 คติ ดำเนินมิได้เต็มอมี ๕ ประการ จึงกล่าวไว้ แดวิสมีคติ ๕ นั้น
 คือ วงกะคติดำเนินคตคจจะงอนไถ ๓ คือ อติวงกะคติดำเนินคตคยงนิก
 ตุงหนึ่งงอนไถอันคตคยงนิก ๓ คือ กฏติคติดำเนินคตคจหนึ่งวงเดือน ๓
 คือ ลิงขคติดำเนินเร็วเกินปรกติ ๓ คือ มนทะคติดำเนินช้ากว่าปรกติ ๓
 เป็น ๕ ประการด้วยกัน ชื่อว่าวิสมีคติ สมี ปริหรัตน เมื่อกาด
 อันเป็นปรกติ พระจันทร์พระอาทิตย์ก็เวียนประทักษิณพระเมรุเต็มอ
 ตถา หิ คำว่ามานนจริง กาดเมื่อขนทงหลายมีพระมหากระษัตริย์
 เป็นต้น ตั้งอยู่ในยุคธรรมแต่ัว พระจันทร์พระอาทิตย์ก็กระทำซึ่งดาว
 นิกชตฤกษ์ทงหลาย ๑๔ คือ อสนี ๑ ภรณี ๑ กฤติกา ๑ โรहिณี ๑
 บุพผผลคุณี ๑ อุตครผลคุณี ๑ มาฆ ๑ สวาตี ๑ ส้าวณ ๑ ชนิฏฐู ๑
 สัตภิสัชชะ ๑ บุพพภัท ๑ อุตครภัท ๑ เววัต ๑ เขากันเป็น ๑๔ ไว้

๕
เบ็องชวาทกระทำซึ่งนักชตฤกษ์ ๓๓ คือ มฤคเคียร ๓ อัทธา ๓ ยดีเตส ๓
หัตถะ ๓ จิตรา ๓ วิสาข ๓ อุนุราช ๓ เซฐฐู ๓ มูถ ๓ บุพพาส่าพห ๓
ชุตตราส่าพห ๓ เขากันเปน ๓๓ ไวเบ็องช่ายกระทำซึ่งดาวนักชตฤกษ์ ๒
คือ บุณัพพสุ ๓ บุษย ๓ ไวหว่างกลางแตงกัเว็ยนไป กาดเม็องชน
ทงหลายมิได้เปนกรรมแตง พระจันทรพระอาทิตย์ กัเว็ยนวิปริต
ด้วยวิสมคติ & ประการคังพรรณนาแตงนน สันถถนจันทยแทน ๑

จะว่าด้วยทางเข้าทางออกต่อไป วาระพระบาทว่า จันทม—
สุรียา ๑๓๑ จันต ๑ ๕
เนื้อความว่าพระจันทรพระอาทิตย์ทงหลาย
เม็องออกปัสู่ภายนอกแต่ที่โกถพระเมรุ ไปกว่าจะถึงที่โกถเขาจักรวาพ
ช่าถึง ๖ เดือน ค่านเปนจันไสตปคิตะกถากถ่าวดด้วยสามารถคถกลงใน
กระแสตั้งวรรณนาเขาแต่พระอาทิตย์เปนประธาน ถ้าจะว่าโดยแท้
พระจันทรจะมีคตช่าถึง ๖ เดือนตั้งพระอาทิตย์นนห้ามได้ พระจันทร
มีคตเปนครียงคมนนเร็ว เม็องจะออกที่โกถพระเมรุ จะปัสู่ที่โกถ
จักรวาพ กถึงแต่ภายในกถึงเดือน เม็องจะถบเขามากกถึงเดือน ฝ่าย
พระอาทิตย์นนช่า ออกกั ๖ เดือนเขามาก ๖ เดือน มีคาส่ารกว่า
คถา ๓ ค่ำถ่ามานัน ส่มด้วยค่านอนาจารย์ถถ่าวดไว้ ในคัมภีร์ ไซติ
ส่าคร ว่าราชัทงหลาย ๖ มีกรกฎเปนคั่น มีรนูเปนที่สุด ชื่อว่า
ทักษิณายนระ เปนมรคาจะออกปัสู่ทักษิณ ราชั ๖ มีมังกรเปนคั่น
มีเมถุนเปนที่สุด ชื่อว่าชุตตรายนระเปนมรคาไปสู่ชุตร จะว่าแต่ใน
ทางไปข้างทักษิณนนัก่อน พระสุริยมณฑลเม็องสถิตย์ ในกรกฎราชัแต
สิงหราชั มัณฑลจะถคถลงเบ็องค้ำไตจกรราชัแตงจะเคถอนออกจก
อน ไคถถถนแตงน้อย ๆ กยงค้ำเนนอยู่โดยที่โกถแห่งพระเมรุนนถน ๒ เดือน

คือ เดือน ๘ เดือน ๙ คือ โศก ภัยพิบัติสุดดีชาติ ครั้นต้นเดือน ๙ แดวกก็
เกิดอนจากอนโควิธทางใน ถึงมชฌิมวิธกมมณฑลเกิดอนลงใต้จักรวราช
กระหัยบออกวันแดน้อย ๆ ก็เวียนไปใหม่ชฌิมมณฑลวิธทางกลางหนต้น
๒ เดือน คือ เดือน ๓๐ เดือน ๓๑ อันเป็นส่วนประจำอยู่ในกัญญราช
คุดยราช ครั้นต้นเดือน ๓๑ แดวก ก็ลงใต้จกรออกไปจากมชฌิมวิธ
ทางกลาง ย่างเข้าเดือน ๓๒ ก็ยังคงอยู่ภายใต้จักรวราช เวียน
ประทักษิณไปโดยพาหิรวิธที่ใกล้เขาจักรวาล ต้น ๒ เดือน คือ เดือน
๓๒ เดือน ๑ อันเป็นส่วนประจำราช คือ วิจฉิกแดชนุกักรบ ๒ เดือน
๖ ราชในมรคาทงหน้าคอกษิณ อุตตรายเน ปน จะพิพากษาใน
ทางที่จะกตบหน้าคอกษิณเดา เมออย่างเข้าเดือน ๒ พระสุริยมณฑล
ก็เกิดอนจากราชธนูมาสู่มกรราช จะชนบนจักรเนาะภักตรต่อภายใน
ก็เวียนประทักษิณไปโดยที่ใกล้เขาจักรวาล ต้นทั้ง ๒ เดือน คือ
เดือน ๒ เดือน ๓ อันเป็นส่วนเสด็จในกรกฎราชแดกมภราชทั้ง ๒ นน
ครั้นต้นเดือน ๓ แดวก ย่างเข้าเดือน ๔ พระอาทิตย์ก็เกิดอนจากกมุภ
ราชมาสู่มินราช ก็ขึ้นไปในเบื้องบนเข้าไปสู่มชฌิมมณฑลทางกลาง
ก็เวียนประทักษิณไปโดยมชฌิมมณฑลนั้น ต้น ๒ เดือน คือ แด
เดือน ๔ จนถึงเดือน ๕ อันเป็นส่วนประจำราช ๒ คือ มิน เมษ ครน
ต้นเดือน ๕ แดวก ย่างเข้าเดือน ๖ พระอาทิตย์ก็ตกจากเมษมาสู่พฤษภ
ก็ชนบนจักรราชเสด็จจากมชฌิมวิธทางกลางเข้าไปแล้ว ก็เวียน
ประทักษิณไปโดยอนโควิธที่ใกล้พระเมรุต้น ๒ เดือน คือ เดือน ๖
เดือน ๗ เป็นส่วนพระอาทิตย์เสด็จในพฤษภแดเมถุน ๑๕/06/2564 ครบ ๖ เดือน
ครบ ๖ ราช ส่วนมรคาเข้ามาสู่อุดรนั้น ๆ

แต่จะว่าด้วยวินิจฉัยให้เข้าใจในมณฑลทั้ง ๓ คือ อันโต
 มณฑลทางภายในที่ใกล้พระเมรุ ๑ คือ มัชฌิมมณฑลทางกลาง ๑
 คือ พาหิรมณฑลใกล้เขาจักรวาล ๓ จะกำหนดมณฑลนั้นให้ตั้งเขา
 พระเมรุ เขาจักรวาล ไว้เป็นแดนข้างในข้างนอก ที่ประเทศอากาศ
 อันโต เป็นท่ามกลางหว่างเขาพระเมรุ เขาจักรวาลกึ่งกัน อากาศ
 ประเทศนั้นชื่อว่ามัชฌิมมณฑล อากาศประเทศใดอันเป็นท่ามกลาง
 หว่างมัชฌิมมณฑลกับเขาพระเมรุค่อนกัน ประเทศอากาศนั้นชื่อว่าอัน
 โตมณฑล พระจันทร์พระอาทิตย์ เดินทางอันโตมณฑลนั้นแต่ชื่อว่า
 เทียวไปในที่ใกล้แห่งพระเมรุ ไซ้ว่าพระจันทร์พระอาทิตย์จะเวียนคิด
 คิดข้างพระเมรุทีเดียว จึงจะได้ชื่อว่าใกล้พระเมรุนั้นห้ามได้ อย่า
 ว่าถึงที่จะเข้าไปใกล้ คิดพระเมรุนั้นเลย แต่จะเข้าไปถึงที่ตรงเบื้องบน
 ยอดเขาอัสคกรรณ อันเป็นประณมปริกษณ์ท่าแพนภายนอกเป็นประณม
 แห่งพระเมรุก็ห้ามได้ อาไศรยเหตุณนั้น นักปราชญ์พึงเข้าใจว่าอัน
 โตมณฑลอยู่นอกเขาอัสคกรรณ แต่เขาอัสคกรรณออกมาตราบเท่าถึงที่
 สุดพาหิรวัด กำหนดด้วยจักรวาลโยชน์ ได้แต่หนึ่งหมื่น ๘ พัน ๘ ร้อย
 ๖๔ โยชน์กับ ๖๐ อสุภ ในคัมภีร์จันทสุริยคติที่ป็นต้นความขอยนะวินิจฉัย
 แต่เท่านั้นแล้ว

ก็จบเรื่องอาโถกวินิจฉัย ครั้นพิเคราะห์ดูก็เห็นความขาดเป็นบัน
 เป็นท่อนไปไม่ติดไม่พันกัน ตามคัมภีร์ โถกทีปก โถกตั้งฐานแต่อาโถก
 วินิจฉัยนั้นจะงัดไว้ก่อน จะไปว่าภายหลังเห็นข้อความจึงจะคิดพันกันตาม
 พระบาท ในที่นี้จะว่าด้วยประมาณมณฑลทั้ง ๓ คือไป ถ้าจะ
 ประมาณโยชน์ แห่งมณฑลทั้ง ๓ ให้วัดอากาศประเทศแต่ข้างพระเมรุ

ข้างนอกไป คราบเท้าถึงเขาจักรวาลข้างใน ได้ ๕ แฉ่น ๕ หมัน ๘ พัน
 ๗ ร้อย ๒๕ โยชน์ จึงวัดทอนกิ่งกตางบันออกได้ข้างแฉ่น ๒ แฉ่น ๗ หมัน
 ๘ พัน ๘ ร้อย ๖๒ โยชน์ กับ ๒ ร้อยเส้นเท่ากันทั้ง ๒ ภาค ที่กิ่งทาม
 กตางหนแต่ชื่อวามชฌิมวิท พระอาทิตย์ดำเนินในทันทัน แต่ชื่อว่ายู่
 ในชฌิมวิท วัดแต่ชฌิมมณฑลออกไปให้ถึงที่กิ่งก้นกับเขาจักรวาล
 ได้แฉ่น ๓ หมัน ๘ พัน ๘ ร้อย ๓๓ โยชน์กับร้อยเส้น ชื่อว่าพาหิรอันตะ
 เป็นที่สุดพาหิรมณฑล แต่ชฌิมมณฑลเข้าไปถึงที่กิ่งก้นกับเขาพระเมรุ
 ก็ได้แฉ่น ๓ หมัน ๘ พัน ๘ ร้อย ๓๓ โยชน์กับร้อยเส้น ชื่อว่าอันโตอันตะ
 เป็นที่สุดแห่งอันโตมณฑล เมื่อพระอาทิตย์เดินในชฌิมวิท ก็ได้
 ชื่อว่าภายในอันตะทั้ง ๒ วัดแต่ที่สุดแห่งที่สุดภายในเข้า แห่งที่สุดภายใน
 ในออกไป คราบเท้าถึงพระเมรุเขาจักรวาลก็ได้วัดแฉ่น ๓ หมัน
 ๘ พัน ๘ ร้อย ๓๓ โยชน์กับคาพยุต ๓ ในทันทันพระบาทมวดวงรอบแต่
 มชฌิมมณฑลตั้งเดี่ยว ได้ ๑๘ แฉ่น ๓ หมันพันร้อย ๗๕ โยชน์ ทกชณ
 อุตศรณูจาบี ศจณฺ์โต ปน ภาณุมา พระสุริยมณฑลนั้นเมื่อจะไป
 สูทางข้างทักษิณก็ตั้งสูทางข้างศุกรก็ตั้ง ก็ไปด้วยประมาณแห่งมชฌิม
 มณฑลราช ๑๒ ราช อันมีประมาณ ๖๐ นาทีเต็มอกัน บมีอาจมตะ
 เดี่ยซึ่งมณฑลราช กำหนด ๖๐ นาทีนั้นแล้วแต่ไป ด้วยประการใด
 ประการนั้น ราชทั้งหลาย ๖ มีกรกฎเป็นต้นมีขณูเป็นที่สุด ชื่อว่า
 ทักษิณายนะ ว่าเป้นหนทางพระอาทิตย์จะออกไปข้างทักษิณที่ใกล้เขา
 จักรวาล ราชทั้งหลาย ๖ มีกรกฎเป็นต้น มีเมถุนเป็นปรีโยธาน

ชื่อว่าอุคตราชนะ เป็นมรคาพระอาทิตย์จะเข้าสู่อุครที่ใกล้เขาพระเมรุ
อธิบายว่า เมื่อพระอาทิตย์จะออกไปสู่ทักษิณนั้น เกิดอนมาสู่กรกฎก่อน
แล้ว ก็เกิดอนมาสู่สิงหราช แล้วมาสู่กัญญราชศุขราช วิจฉิกราช
ชุนราช เมื่อจะเข้ามาสู่อุครนั้นก็เฉพาะหน้าต่อมังกรราชก่อนแล้ว ก็มา
สู่กุมภราชแล้วก็มาสู่มินราช เมษราช พฤษภราช เมถุนราช จึงถึง
ที่ใกล้แห่งพระเมรุ

อนึ่งถ้าจะกำหนดที่ตั้งจักร อันพอประมาณแห่งมัชฌิมมณฑล
ฝ่ายข้างอุครที่ใกล้พระเมรุ ให้กำหนดด้วยที่สุดแห่งเมถุนราช กรกฎ
ราช โดยมณฑลรอบพระเมรุเป็นที่ตั้งแห่งจักรราชแต่หน้าออกมา ฝ่าย
ข้างทักษิณที่ใกล้เขาจักรวาฬนั้น กำหนดด้วยที่สุดแห่งชุนราชมังกรราช
โดยรอบเป็นที่ตั้งแห่งจักรราชแต่หน้าเข้ามา ตกว่าที่สุดแห่งเมถุนราช
กรกฎราชนั้นแต่เป็นที่สุดวงในแห่งจักรที่สุดแห่งชุนราช มังกรราช
เป็นที่สุดรอบนอกแห่งจักร แด่มณฑลที่ตั้งแห่งจักรตั้งพรรณามา
มีประมาณพอเสมอด้วยมัชฌิมมณฑล แท้จริงในมรคาออกไปข้าง
ทักษิณนั้น มีวงมณฑลไกลออกไป ๆ เหตุดังนี้ ถ้ากำหนดด้วยนาท
แต่ราชคฤห์มรคาออกไป กรกฎราชมีประมาณ ๕ นาที สิงหราช ๖ นาที
กัญญราช ๗ นาที ศุขราช ๗ นาที วิจฉิกราช ๖ นาที ชุนราช
๕ นาที สรรพนาททั้ง ๖ ราช เป็น ๓๖ นาที

มังกร ๓ กุมภ ๔ มิน ๕ เมษ ๕ พฤษภ ๔ เมถุน ๓

รวม ๒๔ นาที

โคลงธรรมสุภาสิต

พระอาทิตย์น (บุญจัน) แต่ง

๑	วันที่ ๓ ๖ ๓๓ คำ จุดศักราช ๓๓๕๗ ปีเถาะสัปตศก ข้าพระพุทธเจ้า	
พระอาทิตย์นบุญจัน	ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย	ขอเดชะ ๑
๑	นโมนมัสต์ตั้ง	เบญจางค์
แทบบาทชินวรางค์	หว่างเกล้า	
นอบนบพระธรรมทาง	ธรรมเมศ	
ยิกอัมภวริยเหต่า	เลิศดำสากต	๑
๑	กั้นเกียดควบตีให้	เหือดหาย
ทุกฐ โศก โรคอันตราย	เร่งแห่ง	
จะชอกถ้าวอรรถชบาย	พุทธพากย์	
หวังผู้ศรัทธาแจ้ง	จิตรพร้อมภูตผล	๑
๑	ปางมุนิศราชหรั่ง	เรื่องญาณ
เปนนินโตกาจารย์	จบบม้วย	
รวิปวายโปรตส์ถาน	ธรรมเที่ยง	
สอสนต์ควคตใจด้วย	คัมภีร์ธรรม	๑
๑	มนุษย์นบแน่นเหนอง	คณนา
อิกหมู่ทวยเทวา	หมตม้วย	
สามภพทัวโลกา	เกิดก่อ ชาตีสัย	
กตบแกโรครังด้วย	คัมภีร์ตั้งขาร	๑

๑	ถมเทวศภูตพิศม์ด้วย แรกเริ่มในครรรภา ตั้งสัดวสุนรภา หนอนบ่อนเมียดเมียนแต่	ทุกขา เที่ยงแท้ ทุกขก้อ ชื่อใช้บุญชนม	๑
๑	หนึ่งไล่ตทุกขนอกน ทณทราชรวรมกาย อีกโจรจ่อไฟพราย พิศเมียนทรพยชา	เหตอหดาย เกิดตา ชนหนึ่ง นัมนา สุดสิ้นบุญหาย	๑
๑	ถึงมมากทรพยเห็นอง ท่อมทุกขรมริงครัน วิตกทวราคณ นอมนงตรงทุกขตา	เมกนินค ไคกขรา ภูตเทวศ ภักถวนทรพยัดม	๗
๑	ยากจนก่นเกิดตา แรงบาปมาเบียดพทา รมริงเรื่องเวทนา เศราไคกรกรงเรือ	ทุกขา ทุกเหมอ เป็นนิจ รานรอนรมทอ	๑
๑	ยังอนิจจกแจง ย้าเหยียบบดศวดรง ตะถวงทุกขพวกพิง รูปร่างอนครายแหม่น	จิง ตรงแหม่น งามพ่าย มิดม้วยน่าชัง	๗

๑	อนัตตชาธรรมน ^๕	แตกฉาน	
	สูญเปล่าบเปนาการ	เท่าก้อย	
	ดับจิตระถ่วงจรธาน	ถมแผ่น ดินมา	
	ตุง ^๖ ๖ ๕ ๕	เรี่ย ^๕ ทงศาธารณ ^๕	๗
	๑	ไค้ ^๕	
	ฝูงญาติกถาดเกิด ^๕ อนก ^๕ ตุม ^๕	เกิด ^๕ อก ^๕ ก ^๕ ตง	
	อก ^๕ ค ^๕ อ ^๕ น ^๕ ร ^๕ น ^๕ ร ^๕ ม ^๕ ค ^๕	ตัง ^๕ เวค	
	ตัม ^๕ พ ^๕ น ^๕ ห ^๕ น ^๕ อ ^๕ น ^๕ ท ^๕ ร ^๕ ย ^๕	ห ^๕ ด ^๕ าก ^๕ ถ ^๕ ว ^๕ ศา ^๕ ธา ^๕ ร ^๕ ณ ^๕	๗
	ค ^๕ ิ ^๕ ช ^๕ ณ ^๕ า ^๕ ก ^๕ า ^๕ จ ^๕ ิ ^๕ ก ^๕ ท ^๕ ง	ก ^๕ ด ^๕ ก ^๕ ิ ^๕ น	
	๑	น ^๕ ก ^๕ ห ^๕ ย ^๕ ัง	
	ไต้ ^๕ ณ ^๕ ะ ^๕ พ ^๕ อง ^๕ น ^๕ น ^๕ เ ^๕ ้า	พ ^๕ า ^๕ บ ^๕ าย	
	ค ^๕ ัม ^๕ ป ^๕ อ ^๕ ด ^๕ ร ^๕ า ^๕ ย ^๕ ค ^๕ ั ^๕ ม ^๕ ด ^๕ ิ ^๕ น	จ ^๕ ิ ^๕ ต ^๕ ร ^๕ ค ^๕ ่ ^๕ ร ^๕ ้า ^๕ ห ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ศ ^๕ ร ^๕	๗
	ฉ ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ฉ ^๕ า ^๕ บ ^๕ เ ^๕ ย ^๕ ว ^๕ โ ^๕ บ ^๕ ย ^๕ บ ^๕ ิ ^๕ น	จ ^๕ า ^๕ ก ^๕ ก ^๕ า ^๕ ย	
	ย ^๕ ด ^๕ ช ^๕ ั ^๕ ง ^๕ อ ^๕ ศ ^๕ ุ ^๕ ภ ^๕ แ ^๕ จ ^๕ ัง	ห ^๕ ด ^๕ ุ ^๕ ค ^๕ ม ^๕ ว ^๕ ย	
	๑	เ ^๕ ิ ^๕ บ ^๕ ท ^๕ ว ^๕ ใ ^๕ ป ^๕ น ^๕ า	
	ห ^๕ ด ^๕ ิ ^๕ ภ ^๕ า ^๕ ท ^๕ ค ^๕ ถ ^๕ า ^๕ ค ^๕ เ ^๕ ด ^๕ เ ^๕ อ ^๕ น ^๕ ถ ^๕ ัน	ค ^๕ เ ^๕ ร ^๕ อ ^๕ ง ^๕ เ ^๕ น ^๕ ้า ^๕ น ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ด ^๕ ิ ^๕ น	๗
	อ ^๕ ัญ ^๕ ฐ ^๕ ิ ^๕ ธ ^๕ อ ^๕ น ^๕ พ ^๕ ด ^๕ ค ^๕ พ ^๕ ร ^๕ า ^๕ ย	ห ^๕ ด ^๕ าก ^๕ ห ^๕ ด ^๕ า ^๕ ย	
	พ ^๕ อง ^๕ เ ^๕ ม ^๕ ิ ^๕ น ^๕ ก ^๕ ถ ^๕ น ^๕ ช ^๕ อ ^๕ บ ^๕ ฮ ^๕ า ^๕ ย	ร ^๕ อ ^๕ บ ^๕ ร ^๕ ว ^๕	
	ถ ^๕ ำ ^๕ ม ^๕ ถ ^๕ ิ ^๕ บ ^๕ ถ ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ถ ^๕ ั ^๕ ง ^๕ ค ^๕ ว ^๕ ย	โ ^๕ ถ ^๕ ก ^๕ ย ^๕ ห ^๕ ่ ^๕ ง ^๕ ใ ^๕ ป ^๕ น ^๕ า	
	๑	พ ^๕ ด ^๕ า ^๕ ด ^๕ พ ^๕ ด ^๕ ง ^๕ พ ^๕ ด ^๕ น ^๕ ห ^๕ า ^๕ ย	๗
	ถ ^๕ ิ ^๕ ง ^๕ เ ^๕ า ^๕ ถ ^๕ ม ^๕ ุ ^๕ ท ^๕ เ ^๕ ถ ^๕ ้า		
	เม ^๕ ท ^๕ น ^๕ ิ ^๕ ค ^๕ ำ ^๕ ก ^๕ า ^๕ ศ ^๕ ร ^๕ า ^๕ ย		
	ร ^๕ ุ ^๕ ถ ^๕ ิ ^๕ ง ^๕ ท ^๕ ถ ^๕ บ ^๕ ห ^๕ า ^๕ ย		
	ว ^๕ บ ^๕ ค ^๕ เ ^๕ ย ^๕ น ^๕ บ ^๕ า ^๕ ก ^๕ พ ^๕ ด ^๕ ว		

๑	ตั้งโตไม้เที่ยงตั้ง นับแต่ความตายปาน ยากมีหมู่เทวดาน เดินสู่มรณาเห็น	เปนการ ไม้เท้า มนุษย์ทั่ว โดกย่นา นับถว้ถากถ	๗
๑	ฝูงชนตัดโตภให้ ผู้เขียนคักรานทาง ตำมารถอาชญทชกวาง บาศบ่วงหมู่มารใช้	เมามาง จากให้ กันเกียด แทรกเข้าใจพาด	๗
๑	บำบัดตัดโกรชกรว ส่งบซึ่งโทษโทษา บริสุทธิดองคี่ดา ตำมภพนบมอบไหว้	โกรชา จิตรใช้ เลิศโดกย ท่านผู้ชุกรวม	๗
๑	หนึ่งสถัดหลงตะให้ อุทจวจกจนามุด ข้าศึกแห่งเพญภูด จึงค้ำมเขตรภพหน้า	เสี่ยสุญ แกงกถา ภาเวท ถ่วงพันส่งถาร	๗
๑	เขาทานหวานพิชนี้ไว้ คิดเปนมเมทนิตต จำเวญซึ่งทศพล ตุจดังนารคให้	เปนมถ อบไว้ ชรรมเศ 5/06/2564 ถัดคนนพฤกษา	๗

๑ พระอารยทรัพย์นั้น
 ตามซึ่งบัญญัติอัน
 อยำตุตวง โมหันธ์
 ทรัพย์ตั้งจากตามให้

๑ โดถียเก็บทรัพย์ไว้
 ไภยเกิดมาจงผจญ
 อริยทรัพย์ จรุงกาด
 ทนแก่เพลิงกตปด้วย

๑ กอบกุกัดตั้งสิ้น
 กายก่อกรรวมสำมรด
 เว้นเวรว่างฆ่าสัตว์
 ด้กทรัพย์อนาจารเหต

๑ หนึ่งเวรคาถันน
 คำส่อเสี้ยมมุสา
 คตกเดินหลงชา
 จิตรพฤษสุจริตให้

๑ สิบทศกรรมทั้น
 วินัยแห่งกระหษ์ฐาญ
 คั้นเหตุก่อคินดา
 ด้บับบรค์แทน

ความกรัน
 โปรดไว้
 จิตรเหล็ก ไปนา
 ด้ด้นดงสาร ๗

ครชาน
 ปลัดม้วย
 เกิดเที่ยง แทน
 ด้ศตภาเดมอ ๗

สิบทศ
 รัมเร้า
 หนีหนึ่ง
 อยาได้คุดี ๗

พาด
 หยาบไซ้
 ด้กเข็ม ใจนา
 เที่ยงแท้ทางธรรม ๗

ด้ดสาร
 ปราชญ์แท้
 บุญก่อน 15/06/2564
 หนึ่งวงนำวจิตรถนอง ๗

๑ ตะกั่วกริตเวศร้าง	มโน	
จิตรล่องหลงโดโก	เพิ่มพูน	
พยายามทาบโทโส	แทรกเสียด ใจนา	
ภูมิตจิตรอย่าหรณ	เร่งให้หายสูญ	๗
๑ หญิงชายใดร่างได้	งามดม	
นอนนั่งเดินจงกรม	ยิ่งดำ	
ทวยเทเวศร์มาชม	บุญขึ้น แทน	
ฝูงปราชญ์เปรมปรีดชา	แซ่ซรวงศ์รวเดรัญ	๗
๑ เบญจางค์คีตฉัจหมัน	คงวัน	
คีตแปดไปจงครัน	อย่าคว้าม	
ทานทำเที่ยงนรินทร์	อย่าเบื้อ	
จักเสวทศิศาคระขาม	เขตรพันตั้งถาวร	๗
๑ นาจิตรอย่าจากเว	วางธรรม	
ยึดหน่วงในกุศตอัน	เที่ยงแท้	
พวงพาดเพ็ชฌพิณร	ผิดจาก ภูมณา	
จงตัดหักจิตรแหน	อย่าได้สืมาคม	๗
๑ เค้นถนอยดรรอบรู้	ระวัง	
เห็นซึ่งสังฆประนัง	นอบไหว	
อิกชนชาติชวัง	จงหัก	15/06/2564
อย่าหมิ่นเมินเสียดให้	ท่านแก้วทรมาน	๗

๑ เห็นชราว่างร้าย
 ปดงจิตรคิดสังขาร
 ผุ่งสัตว์ท่วไตรคาถ
 เราท่านไม่คดาศ์แต่

๑ หนึ่งนอนนงทองเกย
 จิตรกรักนักพุทธา
 กุมกอดก้อศึกษา
 เปนรัตนปรากการแก

๑ คินคำเสร์ใจเสพย์แต่
 พุดแต่ควรประมาณ
 ขยาทำดังเตรฉาน
 คิดแต่เวธาให้

๑ จงตรักนักสังสร่าง
 การก้อกิจของตน
 จะเกิดซึ่งศุภผล
 บุญที่ท่าเสร์ใจไซ

๑ ขยาตรักนักจิตรหมุ่น
 ขยาเพิ่มภูตโดโ
 นำบัตตโตโต
 มั่นจักพาคณให้

ด้ามาญ
 ขยาแคถัว
 ทนเทศ นินา
 พึ่งให้ ใจแต่ยง ๗

ไปมา
 เทียงแท้
 ทุกเมื่อ
 เกียรคิดาภาขจร ๗

อาหาร
 เหมาะไซ
 ซาศิซัว
 เคาห้องมัสการ ๗

กุศด
 ซ่างไว
 ทุกเมื่อ
 ยิงแผ้วไพบุญ

โมโ
 พิศม์ไว
 แสนโหด ร้ายนา
 สู้ของนรกนต ๗

๑ อุกุศลเสรีงตั้ง

ชาติชั่วชวณนรา

คฤคมาคิตกาชา

ชบเข้าแดนทุกขชอน

๑ จงดำรงจิตรไว้

กุมกอดไทรถักษณอัน

สติช่วยบ้องกัน

คฤคมาชา

๑ เวธยาจกน

จิตรขึ้นศรัทธาบาน

อย่าชักนิ้วมูขราน

นึกว่าเขาชอนให้

๑ ยาจกรูแนแท

เป็นเพื่อนกุศลหลาย

ชอนฝังซึ่งอริยราย

ครองครกนิกทให้

๑ คิริทริกัถรรพตั้งตั้ง

เวียนแกเกิดตายจบ

ให้ทานทุกเสรีงตั้ง

อมิตตครศัทรน

ตหัสสา

วานวอน

ทุกเมื่อ

เพราะด้วยบาปเบียน ๗

หวังกรรม

เดิศา

บาปเกิด หายนา

สาตให้คมหาย ๗

ชอทาน

เบิกไซ

ดำราก

ตู้ห้องไอศวรรย์ ๗

มิตรสหาย

ชาติไซ

ทรพยมัน

แห่งห้องศรัทธา ๗

สามภพ

ทวพน

เสพย์ไม้ เทียงนา

เรื่องรายสตายหนี ๗

๑	กายเราเกิดก่อแล้ว	กตัมหาย	
	คนซึ่งว่างอันตราย	จิตรไซ้	
	คัมภมด่วงระทาย	หัดกัซัพ	
	แข่งดังคัจทอนไม้	กตาดกตังกตางคิน	๗
๑	พองสันกตณกตบกล้า	กตัตใจ	
	หนองเนาเหตของตามไทด	เดอะเบอน	
	ออกทวทวารใน	กายหมต	
	หน้าตพตเปิดเหตอน	ย้อมถ้วนสาธารณ์	๗
๑	อศุภหนึ่งเขี้ยวถว	อินทริย	
	หนังหตกตุงครามดี	เซ็ดเบอน	
	แมตงวนไคคอมยี่	ยัดแน่น กายนา	
	หนอนบ่อนชอนชี่เหตอน	กตาดกตัมรุมกิน	๗
๑	ตางบางหนองเน้านน	ตามไทด	
	เอิบทวทวารใน	แห่งแก้ว	
	นอหนักตงนงเคียวไค	ตั้งเวค	
	เห็นแต่แรงกาเหต่า	ไต่ถ้อมคอมกิน	๗
๑	ตางบางพองเม็กสัน	จกกัน	
	ตุนักซ์แยงกตณ	ตวกได้	
	คัมภอกตกตาดเวียงวัน	รายเวีย <small>15003564</small> ตินนา	
	มีแต่ความเกตุยคไซ้	ทวทงถ่ากต	๗

๑ หนึ่งถานที่ต่อเหต่า หื้อเนาหนึ่งพงชวาย หัวหลุดต้อยจากกาย ยังแต่อฏฐิแด	หลุดส่าย จากแท้ โครงเปถ่า เดหัวนอหนีจ้ง	๓
๑ ชายหญิงใดอย่าได้ ยึดหน่วงในจิตรตง ตามธรรมซึ่งพุทธองค์ จักสู่สู่คติแห่น	ใจตง ถ่องแท้ ปรายโปรด เพราะน้ำใจตน	๓
๑ บุญใดเล่าทรช่างไว้ จงนึกตรึกใจตรัง กุศลยิ่งยอดศุขัง ตุตุจตั้งดวงแก้ว	จิตรหวัง อย่าแคต้ว ทุกเมื่อ ช่างน้นขัตดี	๓
๑ เป็นคุณชานไว้ เป็นเพื่อนจักตายไป ปองเป็นมิตรสหายใน ตุจตั้งโคจรคถ่า	ในใจ ภพหน้า ชาติโน่น คอกเข้าตนเอง	๓
๑ บาบใดใดอย่าได้ บาศ์ม่วงมารระคม หลงถ่มละสติจม ^{DC} จะธีสรพสค์ตัวให้	สมากม คักไว้ จิตรคว่า <small>130-2564</small> ไปนา สู่ทองนรกนัต	๓

๑ นายหนึ่งยอดยศหยิ่ง
 คุมพวกพดอาสา
 กอบการกิจมัญญา
 อาจอุกเขาไชยได้

๑ จักดำเอียงเพียรเพิ่ม
 รายเรื่องยั้งฉางกัน
 พึ่งพอพวกพดสรรพ
 หมายมั่นเหมาะการไ้

๑ จักอาวุธใหญ่น้อย
 รวบรวมดินประสีจมา
 กระสุนเสร็จโดยคณนา
 แฉงจัดพยุหัดอม

๑ ได้ฤกษ์เบิกพวกเข้า
 เสี่ยงให้อีกหาญใน
 ธงนำนิกรไกร
 หุดค้ายรายพดผู้

๑ ได้ทศศึกให้
 ยับย่อยโดยนาท
 แฉงนุคศุขเปรมปรีดิ์
 เริงรันทุกพดแผ้ว

โยธา
 คึกไ้
 ยอดผู้
 ดึงน้ำใจตน ๗

ครามครัน
 กิจไ้
 เสร็จถ้วน
 คึกแพ่งหน้ ๗

นานา
 มากพร้อม
 เนกแน่น
 เตือกถ้วนคนขยัน ๗

ชิงไชย
 คึกสู้
 โบกสับค
 ช้อนตุมศึกแต่ยง ๗

พั้งหน้
 เที่ยงแท้
 ปราวโมทย์^{15/06/2564}
 เปรี้ยกพร้อมเพรียงกัน ๗

๑ ปราชญ์ไตรจักรอาจรู้ คึกอกุศลดหยาม แจ้งจิตเครื่องครบตาม อาจชมซึ่งคึกกลตา	สงคราม หยาบช้า คำหรับ กตัมแพ่งหนี่ ๗
๑ เอาทานทำหว่านไว้ ลุ่มชองเบ็นเส่มียง คืดสัจต่างวิเชียร อาจชู้สงครามได้	ถ้าเลี้ยง มากไว้ ดิษฐพ เถิดด้วยเดชา ๗
๑ พรหมวิหารเพ็ชรแพรว เด่นเขียนคึกฤทธิชน กตัมกตอกเกิดอนกตวัหนี่ แตกยับบมาโกต	เกราะกัน ชยาดไซ้ เห็นเห็น หนี่นา กตาคกตัมกตวัหนี่ ๗
๑ ชนคคีร์สวัสดิตตา ย่นยงสงครามโกต ถ้อยร่นำพยุหไซย หมายแม่นเด่นคึกเขยว	อดใจ กราดเกรยว ชิงฤกษ์ ฆ่าชนเคยฉงญ ๗
๑ ไบกชงชงสับตีรว เทเวศร์ขวยสวัสดิตใน ไปรยปราชซึ่งมาโดย ทศนักรหมัน	ทิศโต ทิศนั ดาชมาศ ^{15/06/2564} มุงเกล้าสรรเสริญ ๗

๑ บัญญาวิสุทธิหัยง
 ยึดหน่วงไตรตักขณสาร
 เห็นทุกข์เที่ยงไตรการ
 มีแต่ความตายถ้วน

ยอติญาณ
 เสรีจข้อม
 เกิดแก่
 พยาชรายว่าท่า ๗

๑ เขาแก้วเขี้ยวมาศดำ
 กวัดแกว่งแสงพรายพรรณ
 ชาติจักรวาลวาพหัน
 ชุกช่อนจรแหด่งหัด้า

ธำตรขรรค์
 พงฟ้า
 เห็นทว
 เด็กเดี่ยวหลบหนี ๗

๑ ดอวยกถวบาปนั้น
 กั้นซึ่งแดนศัตรู
 บเขอมอาจจกตุ
 แด้นคึกก่อกุศัดไคถ

เปนคู
 เขียนไซ
 มาห่มน
 คดาค์แคถวหัดักหาย ๗

๑ ชาติขราร่างร้าย
 หนีหนึ่งมรณาสัญญ
 เปนมิตรสันทกัน
 เบี่ยนเบียดศรรพสัดวให้

โรคนัน
 สู้ไซ
 เกิดเกี้ยว
 แหกหัดมส์ชาธณ ๗

๑ ทงส์แดนเดหัดวน
 ดวงต้อแดนสัดควจม
 ประ โดม โดทยระบบ
 หลงเกิดกามศุขหรม

แหดมถม
 จอมพน
 สัมบัติ 15/06/2564
 รัชเวารุมสัดกถ ๗

๑ เป็นช่องความแก่ร้าย

พยาธิเบียนสัตว์พวงค์

มรณาค์ฉวยชีพวาง

มีแต่ตายเกิดกล้า

๑ ถึงมีฤทธิ์เลิศล้ำ

เห็นเหาะหาเวหา

ดำดินล้ำครุฑุชา

อาจหนีความตายได้

๑ จงจิตรยัดห่วงนิ้ว

ทุกคำคนทวา

จักส่งบบบาปมีทา

ชารมณจะเรีคร้าง

๑ ขยำคบบมิตรหมู่ร้าย

มันจักพาจิตรคน

หมองมัวไม่หมด

จักเทวดศรมรังพ้อง

๑ จงเส้พยมิตรหมู่ถ้วน

ห่วงจิตรคิดผูกพัน

จักทราบรรคเกษมสันต์

จักคว้ามล้ำครได้

รานทาง

คว่ำขร่า

วายวอด

กตาคกตุ้มสังสาร ๗

โถกา

ไปไซ้

เทียบทั่ว ทิศนา

หอนพนมมือมาร ๗

มรณา

อย่าหวัง

ถมที่ ใจนา

เพราะรู้ความตาย ๗

ทุรชน

บาปต้อง

มีตมิต บุญนา

ชวณคตกาต ๗

แหตมขรรม

เพิ่มไฉ

ศุขภาพ 15/06/2564

หตักพณสังสาร ๗

๑ เกิดเป็นมนุษย์ น
 ด้พย้ง่างกศตหนัก
 อย่ามดหมั้นบาปนัก
 จักเร่งรอดตัวไซ้

๑ หนึ่งเป็นมนุษย์แล้ว
 ยากยิ่งสุดสักถ
 มัจจุราชมัจฉาญ
 คินรุ่งบทราบไซ้

๑ มีชนม์ชีวิตแล้ว
 ชินวาทเล่าอหนึ่ง
 หาดวงวชิรัง
 หาซึ่งธรรมจักได้

๑ หนึ่งจะพบภาคย พน
 นานนับอนันตชาติ
 ไปเกิดที่กุดดาษ
 เรียกว่านิราศไร่

๑ ปางจอมมกุฎิเกตุ
 ปรายไปรยธรรมนุสนธิ
 แก่สาวกศีตพต
 ในทีฆะนิกายไซ้

ยากนัก

จึงได้

ไปสู่ นรกานต์

สุดพ้นแดนแชน ๑

คงชนม์

จึงได้

เจียนชีพ วายนา

จักสิ้นบุญชนม์ ๑

ยากฟัง

หนึ่งไซ้

โดยง่าย

ยากหยิ่งแดนทวิ ๑

พทชบาท

ยิ่งไซ้

คองซึ่ง ทิฐินา

เรื่องช้องดำตนา ๑

สักถ

ลับไว้

ภูตเพิ่ม

เสร็จจถวนทุกประการ ๑

๑ ไฉนอรรถาจอ้าง

มีเต่าจักษุทวาร

จมในสมุทรพิศาด

ถมกถนฝนพัดให้

วิถาร

บอดไซ้

ภุกส์ค

แอกนัณผัดผัน

๗

๑ ฝ่ายเต่าคาบอดนัณ

น่านนับร้อยวิสต์ดำ

ผุดจักษุสบเจตนา

ตั้งฆกราบทุตไฉ

เวทนา

ผุดไซ้

ในช่อง แอกญา

ตั้งนยาภนา

๗

๑ ปางบรมนารณัณ

มนุษย์ชาติมหนัก

บุญตาภาอาบอนันต์

ยิ่งกว่าเต่าอีกแต่

เนาธรรม

ยากแท้

หนองเกิด สบนา

อย่าไต่ดูเบา

๗

๑ นัเป็นมนุษย์ชอง

พานพบธรรมวรา

อีกมีชีพชีวา

จงเก็บกของกุศลตั้ง

ดำสนา

เลิศผู้

เป็นตาภ เลิศนา

เสพย์สร้างแต่วงบุญ

๗

๑ มีมิตรระญาตีพัน

อีกบิตุมาตรงค

บุตรทาทระทายชองค

บอาจตามตนไต้

พันธุ์พงษ์

รักไซ้

ดิษฐ์พิย์

15/06/2564

ชาติโพ้นฤาณี

๗

๑ จักไปสู่อุคติได้

จักสู้ทุกคิดต

ใจจิตรคิดส่นของตน

จงห่วงในกมลข้อง

กุศล

บาปพร้อม

ภพน่า

คิดข้างกุศล

๗

๑ จวงจันทนกถนเพองพุง

หอมแต่พายุกถน

คือสัจจบัตถาวรณ์

คตอถ่วงพรหมโลกย์ใช้

พุทธจร

ทิศใต้

เทเวศร์

สาธุของสาธุการ

๗

๑ ผู้ใดโถภถ่วงถัน

ภูถเพิ่มเหต้อประมาณ

มักเกี่ยจิตรวิจารณ์

ยังชนมชวีตรให้

อาหาร

มากใช้

ในที บุญนา

หตถันสูญเดี่ยว

๗

๑ ผู้ใดประมาณแม่ันรู้

ใจค่นในกุศตบาน

ยังชัพยาวย่นนาน

นอนนังยังคฺขเหถ้า

อาหาร

ค้ำเข้า

เปนนิจ

เดิศาถ้าโลกา

๗

๑ หญิงชายใดใครได้

เปนชวตักถยานชน

จงประพฤติจิตรค่น

พระพุทธรบ้นทุถแก่

กุศล

เที่ยงแท้

ตั้งกล่าว นินา

พูนใจธรรม

๗

๑ เบญจางคิกคัตถ์

คัตถ์แปดทุกทีวาร

๕ ๕๑
เพียงชีวิตจรตมาจาร

๕๐๐
เข้าคาทาพฤตมิแผ้ว

๑ แดวนักตรีกครินอม

บรเมศ์เอกอดุตย์

๕
บัญญัติจากหนาหนุ

๕๒
หวังแดงดรรเพชฏุก

๑ หนึ่งให้จิตรจัดแจ้ง

๕๓
ดัดควทัวไตรโลกา

๕๔
นามรูปย่อมวิสา

๕๕
เกิดดับด้วยกนหมัน

๑ แดวเอานามรูปนั้น

๕๖
ตรองตรีกไตรลักษณะลง

๕๗
เกิดมาย่อมจะคง

๕๘
ด้ามดัดบดองตั้งแห

๑ ออย่าประมาทธรรมให้

๕๙
ด้ามดัดดมบคฤต

๖๐
จะตามจิตรอนุกต

๖๑
กว่าจะพ้นเกิดศรั

๖๒
นิจนา

๖๓
ออย่าแคดัว

๖๔
จิตรเที่ยง ธรรมนา

๖๕
ผองพนภาวนา ๗

๖๖
พุทธคุณ

๖๗
เลิศผู้

๖๘
นาเนื่อง ๕๕
พนา

๖๙
ดัดควดัดนัฐเกษม ๗

๗๐
ธัญชา

๗๑
เกิดน

๗๒
เสพยชอง กนแฮ

๗๓
บได้ก่อนหลัง ๗

๗๔
มาปดง

๗๕
บ่อแท

๗๖
มรณาศ

๗๗
เครื่องเหน้านองดิน ๗

๗๘
เลี้ยงดูญ

๗๙
ภาคหน้า

๘๐
ทุกเมื่อ

๘๑
คึกเคียนด้วยผล ๗

